БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1928 чылдан үдезилетинген

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1955 МАРТ 16 СРЕДА № 55 (3249)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).

Областың аныяктарының бүгү күштери СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин күүседиринче (2 арын).

Партия төөгүзүн өөрениринің ийи бөлгүмнеринде (2 арын).

Чөөн-Хемчиктиг «Октябрь 30 чылы» колхозта (2 арын).

Н. Тымчук.—Квартал планын март 20-де күүседир (2 арын).

М. Кудрявцев.—Садыг ажылында чедишкиннерни быжыглаар (2 арын).

Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозунда (3 арын).

Н. Доржу.—Тулуг бригадазы—тулуг планын күүседир дээш кызымак ажылдап турар (3 арын).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР (3 арын).

Л. Волков. — Бүгү-эвилелдиң тулуг делгелгезинде (3 — 4 арынар).

Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң хуралы (4 арын).

Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар болгаш шиигээдир талазыбиле Чехословакияның чазык комитединиң хуралы (4 арын).

Атомнуг чепсекти эңдере бүдүрериниге улуг ханыышкынның дериг кылдыр Англияның общинзалар палатазының лейборист депутаттың үнгенд (4 арын).

Пропаганда ажылының дуржулгазын калбартыр

Партия чырыдыышкынының системазынга өөредилге чылы эгелээнден бээр ам барык чартык чыл чедип турар. Өөредилгениң бо чылы коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилериниң политиктиг билиглерже сонуургалы улам улгадып турары-биле демдеглетинер. Марксизчи-ленинчи теорияны бот-кичээл-биле өөренип турарларның саны өскен. Партия төөгүзүн өөренир талазы-биле бөлгүмнерде болгаш политшколаларда кичээлдерниң идейлиг деңнели бедзэн, дыңнакчыларның идепкейи өскен. Ол болза кадрларның марксизчи-ленинчи өөредилгезиниң дугайында партияның соксаал чөк сагыш салышкынының түннели болур.

Бистиң областың чамдык партия организацияларында политиктиг өөредилгени улуртурунуң үнелиг дуржулгазы бар апарган. Сүт-Хөл районда Киров аттыг колхозта партия эге организациязында партия төөгүзүн өөренириниң ийи чылдың бөлгүмүнде (пропагандист эш Серен) коммунистерниң политиктиг өөредилгези эки тургустунган. Ол бөлгүмде кичээлдер бедик деңнелге эртип турар. Дыңнакчылар кичээлдерге бүрүн кээп, өөренип эткен үүлдерин конспектилеп, катаптаашкыннар үезинде чугаалажышкыннарга идепкейлиг киржип, бөлгүмүнүң кичээлдеринге чедип алган билиглерин боттарының практиктиг ажылынга чогаадыкчы өзү-биле ажыглаарын ораладжып турарлар.

Танды районнуң чамдык партия эге организациялары коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилериниң политиктиг өөредилгезинче кичээнгейни улгаттырган. Районнуң Кочетов суурда болгаш Бай-Хаак МТС-те партия төөгүзүн өөренириниң бөлгүмнери коммунистерниң политиктиг өөредилгезинче кичээнгейни улгаттырган. Ол бөлгүмнериниң пропагандистери кичээлдерге эки белеткенип, беседа чорударының план-конспектилерин тургузуп, немелде литератураны, көргүзүг материалдарын ажыглап, катаптаашкын үезинде чугула айтыырыглар талазыбиле эштиң дискуссияларын эрттирип турарлар.

Партияның Таңды, Сүт-Хөл болгаш чамдык өске-даа райкомнары пропагандистериниң дуржулга солчуруунуң семинарын эрттиргеш, аңаа СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының шиитпирлерин бөлгүмнерге болгаш политшколаларга канчаар өөренириниң талазы-биле чугула айтыырыгларны чугаалажып эрттиргенин эки эгелээшкин деп демдеглээри чугула.

Оон-биле чергелештир, чамдык партия организациялары коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилериниң теоретиктиг белеткелин бедидер дугайында шоолуг сагыш салбайн турарын демдеглээр херек. Олар партийжи пропаганданы организастаар ажылда эки-тура барыңдаларының принцивин шын эвес билбишаан, бөлгүмнериниң болгаш политшколаларының ажылынга удуртулганы кошкатканнар, чамдык пропагандистериниң болгаш дыңнакчыларның политиктиг өөредилгени чедир үнелевейн турарын база херекке албайн турарлар.

Кызыл хоорайның коммунал ажыл-агыйында партия эге организациязы (секретары эш Баранов) өөредилге чылы эгелеп турда партия төөгүзүн өөренириниң бөлгүмүн тургускан. Херек кырында өөренип көөрге, эге организацияның үчүдунда турар коммунистериниң хөй нуруузу бөлгүмге өөрениринге четчир белеткели чок болган. Ону барымдаалаш, партия эге организациязының удуртукчулары бөлгүмнү бот-кичээл-биле солуурун саналданнар. Мынчангаш, бөлгүмден политшкола тургустунган. Оон соонда политшкола базага ажылдавастай берген. Адактың сөөлүнде эге организацияның удуртукчулары политшколаның дыңнакчыларын политиктиг экономияны бот-кичээл-биле өөренип турар улус кылдыр чарлаан. Мынчангаш, бөлгүм-даа, политшкола-даа база политэкономияны бот-кичээл-биле өөренир деп өзү барымдаалап чарлаан кааш чорук-лаа коммунистерниң теоретиктиг белеткелинге кандыг-даа дуза бербээн.

Политиктиг өөредилгени улуртуруңда улуг четпестер партияның Кызыл-Хем организациязында база бар. Районнуң кежээки партия школазында безин кичээлдерни өске хүннерже шилчидер ийикпе шуут үзүп каар чоруктар бар. Ында дыңнакчыларның семинар кичээлдеринге идепкейлин чавыс бооп турар. Номчутунуп турар лекцияларның чамдыызы куду деннелге эртип турар.

Районнарда партияның кежээки школалары, партия төөгүзүн өөренириниң талазы-биле бөлгүмнер болгаш политшколалар коммунистериниң теоретиктиг белеткелин бедидер талазы-биле эң чугула ужур-дузалыг чергелер болур. Чүге дээрге, бот-кичээл-биле өөрениринге четпес белеткелдиг коммунистер эргежок чугула билиглерни аңаа өөренип турган алырлар.

Бөлгүмнериниң болгаш политшколаларның ажылынга эжижидилгени чедип алырда пропагандистериниң политиктиг белеткелин, методиктиг аргазын, оларның ажылының дуржулгазын калбаа-биле нептередири эргежок чугула үүл болур. Пропагандистериниң дуржулга солчулгазын организастаарынга эң таарымчалыг үүл болза, пропагандистериниң семинарлары болур. Ындыг турбуже, чамдык партия организациялары семинарларга теорияның болгаш методиканың чугула айтыырыгларын чугаалажырының орнунга ону пропагандистерни хире-хире болган-ла «оттур силгиириниң» чери болдуруп турарлар.

Эки белеткелдиг семинар—пропагандистериниң школазы. Ону эрттирерде пропагандистериниң теоретиктиг болгаш методиктиг белеткелин барымдаалаар херек. Ындыг төлээде семинарларга темалар аайы-биле бөлүк лекцияларның номчузугазын организастаары чугула. Партияның чамдык райкомнары сөөлгү үеде пропагандистериниң дуржулга солчулгазын организастап турар апарган. Ол эгелээшкинни уламчыдаары партия организацияларының эргежок чугула хүлээлгези болур. Чоокта Бии-Хем райкому пропагандистериниң семинарынга өөкте чеди чыл школазында партия төөгүзүн өөренир бөлгүмүн пропагандистизи эш Стожарованың ажылының дуржулгазын дыңнаан. Оон илерээни болза, пропагандист эш Стожарова дыңнакчыларның кичээлге харыысалгазын бедидер сорулга-биле дыңнакчыларының бирээзи дараазында кичээлге неделя дургузунда болган чугула болуушкуннарны кичээл мурнунда каш минуталарда политинформация хевирлиг чугаалаш, ону өөренген үүлү-биле холбап турарын чедип алганы пропаганда ажылынга үнелиг үүл болган.

Бистиң партиявыстың Төп Комитеди бөлгүмнерге болгаш политшколаларга СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының шиитпирлерин өөренип эртерин сүмелээн. Партия болгаш чазактың ол чугула документилерин өөренири—пропагандистериниң бедик мергежилин болгаш дуржулгазын негеп турар. Партия организацияларының организакчы болгаш удуртукчу ажылының бедик деңнелдии—пропагандистериниң ол чугула сорулганы чедишкиниг шиитпирлээринге дузалаар.

Партия чырыдыышкынының четкизинде өөренип турар кадрларының политиктиг белеткелин эжижидери ажыл-агый-политиктиг сорулгаларны шиитпирлээринге оларның идепкейлиин бедидер.

Ногаалар тарылгазынга белеткел

СҮГ-БАЖЫ. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруңда Ленин аттыг колхоз эткен чылын ногаа ажылындан 80 мың рубльдиг орулгалыг алган. Ногаа бригадазы бо чылдың олуртулгазынга база багай эвес белеткенип турар. Картофельге 150 центнер үрезинни шыгжан алган, өске-даа культураларга үрезиннери белен.

Эткен чылын ажыглааны 3 парник онгарларын арыглап чемижиткен, а бо чылын казып белеткээн чаа парнигинче удобрениелерни база сөөртүп уруп турар. Ол дөрт парниктеринге хереглээри-биле 80 рамалар шилдетинген, арткан рамаларын чоокку хүннерде кылып доозар. Рассадага 12 мың ирик-өдек саважыгаштар кылган, амдаа белеткеп турар.

МТС-терде тракторлар септелгезиниң чыл планыың күүселдезиниң чоруп турары

(1955 чылдың март 10-да чыл планын күүседкен хуузу)

1. Чаа-Хөл	108,6	7. Сарыг-Сеп	79,1
2. Бии-Хем	91,1	8. Кызыл-Мажалык	74,2
3. Бай-Тайга	90,4	9. Сүт-Хөл	73,3
4. Тес-Хем	90,0	10. Балгазын	70,3
5. Шагаан-Арыг	86,3	11. Чадаана	69,2
6. Кызыл	80,0	12. Бай-Хаак	68,7

Совет Эвилелинде

Киргиз ССР. Фрунзе хоорайда республикада бир дугаар техниктиг дээди өөредилге чери болур — политехниктиг институт ажыттынган. Ол институт Киргизияның үлетпурунуң кол адырларынга тускай эртемниглерни белеткээр.

Чуруита: энергетика факультединиң бирги курзунуң студентилери комсомолчулар (солагай талазындан оң талазынче) Т. Батурова, Л. Айтматова биле Б. Кожеков олар лабораторияда кичээлдеп тур.

Фото О. Кузьминнии.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Көдээ ажыл-агыйның дээди өөредилге черлериниң тудуушкуну

Чурттуң көдээ ажыл-агый дээди өөредилге черлеринге өөредилге болгаш чурттага черлериниң тудуушкунунуң дугайын ССРЭ-ниң Дээди өөредилге министерствозу СЭТА-ның корреспондентизинге дыңнаткан.

Чөөн талакы районнарда турар көдээ ажыл-агый институттарыңа онза кичээнгей салдынып турар. Сибирьниң, Уралдың, Казах ССР-ниң, Ортаакы Азияның хоорайларында улуг ажылдар чоруунуп турар.

Новосибирскиде тулуп турар көдээ ажыл-агый институту үш өөредилге корпустарындан, 1600 кижи чурттаар ниити чурттага черлериниңден, профессорлар болган башкылар чурттаар чурттага бажыңнарындан тургустунган турар. Оон чанында столовااны, чунар бажыңы, хеп чуур черни дерип турар.

Фрунзеде көдээ ажыл-агый институдунуң кол өөредилге корпузунуң тудуушкуну чоруп турар. Ол бажыңның төлевилелин Ташкентиде, Самаркандада база көдээ ажыл-агыйның өске-даа дээди өөредилге черлериниң тудугларында ам ажыглап турар.

Бо чылын дээди өөредилге черлериниң өөредилге болгаш чурттага корпустарының тудуушкуну ол ышкаш Алтай болгаш Красноярск крайларга, Амур, Иркутск, Курган болгаш өске-даа областарга эгелээр.

Эрткен чылын ажыттынган Белоруссияның көдээ ажыл-агый механизациязының болгаш электрижидилгезиниң институдунга студентилерге чаа бажыңны, ниити чурттага черин болгаш профессор башкы составка чурттага бажыңын белеткеп турар.

Сталинградтың, Харьковтуң болгаш өске-даа хоорайларның көдээ ажыл-агый дээди өөредилге черлериниң студентилери чаа чурттага черлерин алганнар.

Воронежтиң көдээ ажыл-агый дээди өөредилге черинің барык-ла бүгү бажыңнары дайын үезинде үреген турган. Ам оларны катап тургускан болгаш дыңа калбарткан. Кол өөредилге корпузунуң хемчээли 150 мың кубометр болуп турар.

1955 чылда Москваның ветеринария академиязынга, Москвада көдээ ажыл-агый механизациязының болгаш электрижидилгезиниң институдунга, Белорус, Литва, Грузин ССР-лериниң, Чуваш АССР-ниң, а ол ышкаш Днепропетровскиниң, Краснодарның, Гродноның, Челябинскиниң, Новочеркасскиниң көдээ ажыл-агый дээди өөредилге черлеринге өөредилге болгаш чурттага бажыңнарын ажыглаага киирер деп шиитпирээн.

(СЭТА).

Ровен область. Дубновскиниң ногаа курга дыр заводу ажыглалга кирген. Оон күчүзү—чылда 100 тонна ногааларны курга дыр. Заводта бүгү чорудулгаларны механизастаан.

Чуруита: дазыл кезер черже транспортёр-биле морковьту берип турары.

Фото А. Платэновтуу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Беш чыл планындан ажыр руда

НИЖНЫЙ ТАГИЛ. Высокогорскиниң демир рудазының кол оңгарының коллективи беш чыл планын хуусаа бетинде күүседкен. Беш чылдың дөрт чылының иштинде ол оңгардан чүс-чүс мың тонна руданы онаалгадан ажыр алган. Чүгле 2 ай 9 хонукта олар онаалгадан ажыр 25 тонна руданы казып тыпкан.

Руда казып тывар черниң бүдүрүлге чорудулгалары бүрүн механизастатынган. Чер үттээр станоктар, экскаваторлар электровозтар, орук салыкчылары болган өске-даа машиналар, механизмнер маңаа хол-биле кылыр күш-ажылды кызыл үндүрген.

Байлактыг техниканы билдилиг-биле ажыглавышаан, экскаваторжулар Иван Усольцев, Михаил Дучечекин өрүмнекчи Еремей Голышев, эртикчи Леонид Горохов болгаш бүдүрүлгенин өске-даа мурнакчылары беш чыл эгезинден бээр 5—7 чыл нормаларын күүседкен.

Бүдүрүлгениң чаа-чаа курлавырларын коллектив ажылдалгада киирип турар. Чижээ, чаза деспириниң чаа аргазын чоокта чаа маңаа ажыглаан. Бо арга үттээн скважиналарның саны эвээш турда хөй руданы азы породаларны хөйнү хоорап алыр арганы берип турар, бо чаа үүлүдүн чылда экономиктиг ажыы миллион рубльден ажып турар.

(СЭТА).

Мурнуу чүкте хову ажылдары

СТАЛИНАБАД. Таджикистаның мурнуу чүгүнде хлопчатник тарылгазы калбарын турар. Ол культураның тарылга шөлү чаа черлерни шиитпирлээдип ап турары-биле улгадып турар.

Даг электри болгаш шынаа районнарга ишг хүннериниң соонда күзүн чашкан культураның өзериңе дузалыг чаъстар болган. Даган-Киикск МТС-тиң механизаторлары арбай болгаш кызылтас чемишчидилгезин болгаш илиртээшкинни эгелээн. Куйбышевский болгаш Яванский районнарның тараажылары база тарылганың ажаалгазынче киришкеннер.

СИМФЕРОПОЛЬ. Крымда чамдыкта чаъс, чамдыкта хар чаап, а чамдыкта хүн часкызыы-биле чылыдып турар. МТС-териң механизаторлары, колхозчулар шагүени чидирбейн турарлар. Чайын аңдарган черлерни илиртеп, а чамдык черлерде хар эрээнинің болгаш чаъс чагганының соонда күзүн аңдарган аңгыстарның ийи дугаар илиртээшкини чорутунуп турар.

Хөрзүнүң ажылдап кылыры-биле болгаш удобрение төгүүшкүү-биле кады эрте чажар культураларны, тарымал тоорукту, мыс чеми культураларны тарып турар. Эрте чажар тараа культураларын 20 мың гектар ажыг шөлде тараан.

БАКУ. Часкы суггур чаъстарның соонда күзүн чашкан тараа дүрген үнүп турар. Тараның чемишчидилгезин, суггарылганы болгаш илиртээшкинни эрткен чылдың ол-ла үезинге бодаарга, барык-ла ийи катап хөй шөлде чорудуп турар.

(СЭТА).

Кукурузаны дөрбелчин-уяланчак тарыырының артык шинээзи

Чурттуң колхозтары болгаш совхозтары бо чазын кукуруза тарылгазының шөлүн дыка калбартыры билдингир. Чүгле Украинага безин оон тарылгазы 5 миллион гектар ажар — бо болза, эткен чылын чурттуң бүгү колхозтарынга тараан кукуруза шөлүнден өскөн хөй. Бо культурага ажыглатынар тарылга шөлү РСФСР-ге, Белоруссияга, Молдавияга болгаш эвилелдиң өске-даа республикаларынга өскөн көвүдээр. Ону тарып ажылдаарының кызыгаары Архангельск, Сыктывкар, Томск болгаш Красноярск чедир болбарар.

Бо чазын кукурузаны канчаар тарыыры?

ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң МТС-тер болгаш көдээ ажыл-агый механизациязының кол эргелелиниң начальнигинің оралакчызы А. Шибанов бо айтыырыга харыылавышаан, СЭТА-ның корреспондентизинге мынчаар дыңнаткан:

— Кукурузаның бедик дүжүттерин өстүрүп алырының чугула үүлү болза, одуруглар аразын машиналар-биле ийи угланышкыннарже ажылдап кылыр арганы берип турар дөрбелчин-уяланчак тарылга болур. Көдээ ажыл-агыйны механизастаарының Украин эртем-шинчилел институдунуң Акимов станциязының дүржулгаларында кукурузаны дөрбелчин-уялап тараанының дүжүдүн аңаа одуруглап тараанны-биле демейлээрге каш чыл дургузунда 30—47 хуу бедик бооп турар. Үнүштерни ажаарынга күш-ажыл чарыгдалы каш катап кудуваан, үрезиннер чарыгдалы ийи катап эвээжээн. Краснодар крайның Медведовск МТС хандырып турар колхозтарга кукуруза, тарымал тоорук болгаш клещевина тарылгазын дөрбелчин-уяланчак арганы массалыы-биле хереглээнинің ачызы-биле он-он мың күш-хүннери болгаш чүс-чүс центнер үрезиннер чыл санында камналгалыг болуп турар. Кукурузаның бедик дүжүдүн ап турар Марк Озерный бо арганы хөй чылдарда чедишкиниг ажыглап, шылгатынган бүгү аргалардан ону эң эки деп санап турар.

Чурттуң машина-трактор станциялары кукурузаны одуругларының аразы 70 сантиметр кылдыр дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарыыр. Көдээ ажыл-агыйны механизастаарының Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң дериглелери-биле херексетинген хөй саныг тускай сеялкаларлыг болуп турар. МТС-терде ындыг машиналар он-он мың, ындыг болза-даа, чедишпес. Мынчангаштың ону тарып турар бүгү шөлге кукуруза тарылгазын дөрбелчин-уяланчак арга-биле чорударының бүгү аргаларын калбаа-биле ажыглаар. Эң ылангыяда ам болгаш чазагай чыттыг үнүштерниң Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң саналдааны «ПКГ-Вилар» деп херекселдерни МТС-тер он-он мыңыу алыр. Бо херекселдерни ажыглавышаан, кукурузаның дөрбелчин-уяланчак тарылгазын Т-8-2А деп тараа сеялкалары-биле чорудуп болур.

Совхозтарны механизастаарының болгаш электрижидериниң Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң чогаалын кылган херекселдери кукурузаны Т-8-2А болгаш СУБ-48 сеялкалар-биле дөрбелчин-уялап тарыырына база-ла калбак хереглелдиг болуп турар. Бо херекселдер тургузуунуң талазы-биле эткен бөдүүн, демир эвээш кирер болгаш МТС бүрүзүнге белеткеп болур.

Машиналар чедишпейн турар черлерге кукурузаны хол-биле олуртурунга чугула хереглетинер херекселдерни белеткээр херек. Кукурузаны хол херекселдери-биле дөрбелчин уялап тарыыры одуруглар аразын ийи угланышкыннарже ажылдап болбаазырадырын механизастаар арганы берип турар.

(СЭТА).

Ленинград. Пржевальская кудумчуда садыгжылары чок бир дугааргы бакалей-кондитер магазин ажыттынган. Ол тускай шид прилавкалар-биле деритингеи. Бүгү бараанларны шарып белеткээн болгаш өртектерин айыткан. Садыг алыкчы прилавкаларны дургаар эрттип, бодунга херектиг продуктуларны шилип алыр болгаш магазинте кирген кижи бүрүзүнге берип турар аргылыг корзинкага суккулап алыр. Оон соонда алган чүвелериниң өртөөн саная. Магазинниң садыг штады ийи контролердан, кассирден болгаш бараанар шарыыр кижиден тургустунган. Магазинни чоп калбаа-биле ажыглап турар.

Чуруита: чаа магазинде.

Фото В. Капустиннии болгаш И. Наровлянскийнии.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Көдээ ажыл-агыйга чаа машиналар

Көдээ ажыл-агый машина тудуушкунунуң бүдүрүлгелери ам 120 ажыг аттардыг машиналарны бүдүрүп үндүрүп турар, оларның иштинден 20-ни бир дугаар шиитпирлээдип турар. Ол машиналар бүдүрүлгениң эң хөй күш кирер чорудулгаларын механизастап турар.

Машиналарының беш чаа хевирлерин кукуруза болбаазырадып ажылдадырынга болгаш ажаалгазынга, бо культураны дөрбелчин-уяланчак кылдыр тарыырынга хереглетинин турар. Кукурузаны дөрбелчин-уяланчак кылдыр тарыыр трактор сеялказынга баштайгы мың таарыштырылгаларны көдээ ажыл-агый марттың ийиги чартында алыр. Бо таарыштырылгаларны 45 мундан эвээш эвести бүдүрүп үндүрерин төлевилээн.

Часкы тарылга үезинде колхозтарның болгаш совхозтарның хөвуларынга харуулда 18 одуругларны чаштырып болур калбартыр алыр свекла сеялкалары кестүп келир. Оон ангыда свекланың одуруглар аразының ажылдаашкынын кылыры-биле ийи мың хире тускай культиваторларны бүдүрүп үндүрер. Чигир свеклаының тарылгазын дөрбелчин-уялап тарыыры-биле тараа-свекла сеялкаларынга тускай таарыштырылгалар бүдүрүп үндүрерин таарыштырган.

Шакта ийи тонна чедир тараанны курга дырын хандырып турар тараа курга дыр турум машинаны бүдүрүп үндүрери бүдүрүлгелерде организастатынын турар. Бүдүрүкчүлүү шакта сес тонна чедир тараа арыглаар механизастатынган сеялканы болгаш сортировканы колхозтар база алыр. Бо машиналар долгунец деп лённу тытырарынга болгаш ону снопталп боглаарынга хереглетинер.

Хөвен сывын ажылдап кылыры болгаш ажаап алырын механизастаар, ол ажылында база парник ажыл-агыйларынга хөй күш кирер ажылдарны механизастаар чаа-чаа агрегаттарны машина тудуушкунунуң заводтарынга база-ла бүдүрүп үндүрер деп турар.

(СЭТА).

Автомобиль поездилер

КУТАИСИ. Кутаисиниң автомобиль заводу машиналар болгаш боду дүжүрер машиналар чүдүрген эткен каш эшелонларны көдээ ажыл-агыйга чоруткан.

Заводтуң коллективи, январьның болгаш февральдың бүдүрүлге оналгазын ажыр күүседкеш, «көдээ ажыл-агыйның чагыгларын үзүктел чок күүседирин чедип ап турар. Бо чылын бүдүрүлге бо чагыглар-биле чүс-чүс автомобильдерни — боду дүжүрер машиналарны болгаш артык кезектерни эткен чылдазындан 9 миллион рубль хөйнү бээр.

Хөвен болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа чүктерин сөөртүү-биле автомобиль поездизиниң дуржулгалыг үш хевирин заводта кылган. Ол поезд чүве сөөртүр «КАЗ-120» деп сөөртүкчүден болгаш боду дүжүрер «КАЗ-716» чартык кожалгадан тургустунган. Бо автомобиль поездизи завод шылгалдазын эткен болгаш эки түннелдерни көргүскен. Ам оон шылгалдазын чорудары Узбекистанда уламчылап турар.

Баштайгы саналгалар-биле алырга ындыг поездилерни хөвен сөөртүрүнге ажыглаары тонна бүрүзүнге 25 рубльдиг камналгазын хандырар болгаш хөй саныг ажылчыннарны хостаар арганы бээр.

(СЭТА).

Областың аныяктарының бүгү күштерин СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин күүседиринче

Бо чылдың марттың 9-та ВЛКСМ-ниң Тыва область комитединиң IV пленуму болуп эрткен. СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң «мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» доктаалын күүседиринге областың комсомол организациязының киржилгезиниң дугайын пленум чугаалашкан. Оң талазы-биле илеткелди ВЛКСМ обкомунуң секретары эш **Аңдын-оол** кылган.

Бөдүү ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер талазы-биле партияның төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырар дээш Тываның комсомолчулары болгаш аныяктары база-ла идепкейлиг ажылдап турарын пленум демдеглээн.

Барыын-Хемчик районунуң «Большевик» колхозу эрткен чылын 1200 га шөлдүн гектар бүрүзүндеи 27 центнер тараанны алган. МТС-тиң ол колхозта агроному комсомолчу эш Капустина, колхоз даргазының орадакчызы комсомолчу агроном эш Огурцов олар чер ажылынга агротехниктиг чурумнарны садыгын эки удуртканнар. Колхозта комсомол организациязы бедик дүжүттү чедип алыр дээш демиселдиң мурнуку одуруунга түржүп келген. Оң секретары эш Херлиш комсомол организацияларының секретарларының семинарынга бодунуң ажылының дүржүлгазын чугаалап берген: колхозчу комсомолчулар болгаш аныяктар чыл бүрүде тарза шөлүнче удобрениени сөөртүп, аңда мал болгаш күш өдөөн, хүлүү ажыглап турарлар. Хову ажылында 30 комсомолчулар бар. Олар агротехниктиг курс-та өөренип турарлар. Бригадаларда комсомол болуктери бар. Олар социалистиг чарышты эки организастап келгеннер.

Области тараа бүдүүлгезин көвүдедиринге күр болгаш курукан черлерин шинтээткени улуг ужурдузалыг болган. Чүгле Каа-Хем районунуң колхозтары чаа черлерни шинтээткениниң 217 мун пуд тараанны немей алганнар. Областың аныяк механизаторлары чаа черлерни шинтээлиг алырынга улуг рольдуг болганнар. МТС-тернің комсомол организацияларының инициативазы-биле эрткен чылын аныяктарның 29 трактор бригадалары организастатынган. Оларның аразынга социалистиг чарыш калбарган. Чаа-Хөл МТС-тиң эш Дүктүг-оолга баштаткан трактор бригадазы чарыштың бирги черин эзлээн. Ол бригада Молотов аттыг колхозтуң тараа шөлүнге ажылдаап, 1225 гектар шөлдүн га бүрүзүнден 17,5 центнер тараанны алган. Трактор ажылының планын 126 хуу күүсеткен болгаш 3497 килограмм кывар чүүлү камнап алган. Трактористер трактор санынга 990 га чымчак чер аңдарылгазын күүсеткен. Ол бригада ВЛКСМ обкомунуң болгаш областың көлөө ажылагый эргелелиниң шилчиир Кызыл тугу-биле база радиоприемник-биле шаннаткан. Бригаданың кежигүннерин комсомол обкомунуң Хүндүлел дептеринге киирген. Ол бригаданың ажылын ВЛКСМ-ниң Төп Комитеди эки деп көрген.

Ынчалза-даа хову ажылында аныяктар бригадаларының социалистиг чарыжын комсомол обкому болгаш райкомнары четпес удуртканын пленум демдеглээн. Бөдүү аныяктар ортузунга чарыштың негелделериниң дугайында тайылбыр-массалыг ажылдар кошкак чорутунган. Оң түннелинде чарыштың киржикчилери эвээш болган. Социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин доктаамал эвес хынап турган. Эки ажылдың бригадаларның дүржүлгазын дыка четпес нептередип келген. Ылангыя Чөөн-Хемчик районда комсомол организациялары социалистиг чарышты дендии өренгей организастаан.

Амгы үеде часкы хову ажылдарынга белеткелдерде улуг четпестер бар. Областа үрезин белеткелиниң нинти планы күүсетинген болза-даа, а чамдык районнарда, колхозтарда белеткед четпес болуп турар. Ылангыя Чөөн-Хемчик районунуң «Октябрь 30 чылы», «Большевик» колхозтарында сула, арбай, чингетараа үрезиннери четпес. Районда ам-даа 228 тонна картофель үрезини чедишпес. Нөгаа тарылгазынга белеткелдер багай чоруп турар. Бызыл-Мажалык МТС-те [illegible] ажылдаан, 1225 гектар шөлдүн га бүрүзүнден 17,5 центнер тараанны алган. Трактор ажылының планын 126 хуу күүсеткен болгаш 3497 килограмм кывар чүүлү камнап алган. Трактористер трактор санынга 990 га чымчак чер аңдарылгазын күүсеткен. Ол бригада ВЛКСМ обкомунуң болгаш областың көлөө ажылагый эргелелиниң шилчиир Кызыл тугу-биле база радиоприемник-биле шаннаткан. Бригаданың кежигүннерин комсомол обкомунуң Хүндүлел дептеринге киирген. Ол бригаданың ажылын ВЛКСМ-ниң Төп Комитеди эки деп көрген.

Ынчалза-даа хову ажылында аныяктар бригадаларының социалистиг чарыжын комсомол обкому болгаш райкомнары четпес удуртканын пленум демдеглээн. Бөдүү аныяктар ортузунга чарыштың негелделериниң дугайында тайылбыр-массалыг ажылдар кошкак чорутунган. Оң түннелинде чарыштың киржикчилери эвээш болган. Социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин доктаамал эвес хынап турган. Эки ажылдың бригадаларның дүржүлгазын дыка четпес нептередип келген. Ылангыя Чөөн-Хемчик районда комсомол организациялары социалистиг чарышты дендии өренгей организастаан.

Амгы үеде часкы хову ажылдарынга белеткелдерде улуг четпестер бар. Областа үрезин белеткелиниң нинти планы күүсетинген болза-даа, а чамдык районнарда, колхозтарда белеткед четпес болуп турар. Ылангыя Чөөн-Хемчик районунуң «Октябрь 30 чылы», «Большевик» колхозтарында сула, арбай, чингетараа үрезиннери четпес. Районда ам-даа 228 тонна картофель үрезини чедишпес. Нөгаа тарылгазынга белеткелдер багай чоруп турар. Бызыл-Мажалык МТС-те [illegible]

ВЛКСМ Тыва обкомунуң пленуму

* * *

ВЛКСМ-ниң Чөөн-Хемчик райкомунуң секретары эш Очур-оол районга бо чылын каш гектар кукуруза тарыыр деп турарын безин билбес болган, ол ышкаш ВЛКСМ-ниң Өвүр райкомунуң секретары эш Седен бо чылын район каш гектар нөгаа культураларын тарыырыл дээрзин билбээн. Моон алгаш көөрге, бо чугула ажылдарның белеткелинге аныяктарын киржилгезин олар багай организастап турары тодаргай деп пленум айыткан.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң соонда областың мал ажылы кеску чедиишкиннериг болган. 1953 чылда турганындан 1954 чылда областың колхозтарының малы 18 хуу өзүлделиг болган. Областың колхозчу аныяктары ол ажылга боттарының күш-ажылчы салыышкыннарын база киргеннер. Чөөн-Хемчик районунуң «Большевик» колхозунуң мыйыстыг бода мал фермазының комсомолчулары инектерни тургузу азыравыштаан, бызаазындан чарыш саарының эргелекчилери болганнар. Оң түннелинде колхоз инектерден сүт саалдазының планын күүседип, инек бүрүзүнден 700 литр сүт саап алыр турган, 800 литрни алган. Саанчыларның аразында эштер Серен Кара-Сал, Куулар Дамын олар инек бүрүзүнден 900 литр сүттү саганнар. Партияның болгаш чазактың шиитпирлериң амыдыралга боттандырарынче колхозчу комсомолчуларны болгаш аныяктары комсомол организациязының секретары, аныяк зоотехник эш Колобова эки мобилизастап келген. Ол дугайын мындыг фактылар херекчилеп турар: инек бүрүзүнден сүт саалдазы 391 литр турганындан 800 литр четкен, хой бүрүзүнден дүк кыргылдазы 1,4 килограмм турганындан 1,9 килограмм четкен.

Бии-Хем районунуң «Кызыл тараачын» колхозунда зоотехник эш Коромыслова үлегерлиг ажылдап турар. Колхозтуң мал ажылын механизастаан. Ол чорук мал ажылының продуктулуун белидиринге улуг рольдуг болган. Ында саанчы эш Бичеурут эрткен чылын бодунга бөжыглаан 11 инектерниң бирөзүнденге 1468 литр сүттү, эш Коровина 1382 литр сүттү саап алган. Шак ындыг аныяк мурнакчыларның саны областың өске-даа колхозтарында өзүп турар.

Областың колхозтарының болгаш совхозтарының мал ажылында 1029 комсомолчулар бар. Бай-Тайга районунуң 481 комсомолчуларындан 183 кижи мал ажылында ажылдап турар. Фермаларда комсомол организациялары болгаш бөлүктери бар.

Ынчалза-даа областың мал ажылында улуг четпестер бар. Ол четпестерни узуткаарынче чамдык комсол оргнизациялары күш салбайн турарын ВЛКСМ обкомунуң пленуму айыткан. Колхозтарга хаван ажылын сайзырадырының улуг ужур-дузазын чедип үнелевейн турар фактылар бар. Ылангыя Барыын-Хемчик районунуң «Комсомол 30 чылы» колхозунда төөгүр 4 хаван бар. Оң азыралынга белгаш ажаалгазынга улуг чарыгдал үнеген. Ынчалза-даа бүдүрүкчү хаван чок болганы-биле оларлан чангыс-даа хаван өглу албаан. Колхоз хаван ажылынан орулга киирип албаан. Комсомол организациязының секретары, зоотехник эш Октя Сарыглар хаван ажылын колхозчу ажыл-агыйның орулгалыг адыры болдурарын сонуургаваан.

Ажаалгазының болгаш азыралының багайынан инек малдың продуктулуу области чавыс болбушаан турар. Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Сүт-Хөл районнарда инек бүрүзүнден сүт саалдазы чүгле 200 литр ажын турар. Шак ындыг четпестер-биле шиитпирлиг демисежирин, чылдың кайы-даа үеринде инек малдың азыралынга болгаш ажаалгазынга комсомолчуларның идепкейлиг киржилгезин күштелдирерин пленум негээн. Мал ажылын хөгжүдер дугайында хөй-ле түннел чок нинти чугаалардан боттуг организакчы ажылдаргы шиитпирлиг-биле шилчиир киржилгезин комсомол-эге организацияларындан, райкомнарындан болгаш көдөө ажылагыйның тускай эртемниглериндеи пленум шынгыы негээн.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин моон соңгаарсы ажыг-чорудулгага дайынчы программа болдурарын пленумга санал берген кижи бүрүзү чугаалап турган.

Малдың быжыг чем суурун тургузар, мал чемнериниң белеткелинге аныяктарның киржилгезин организастаар талазы-биле областың комсомол организациязы эрткен чылын четпес ажылдаанын пленум демдеглээн. Комсомолчу-аныяктарның мал чеми белеткээр 99 бригадалары болгаш звенолары организастатынган турган. Ынчаарга оларның ажылын оперативтиг удуртуурун ВЛКСМ обкому болгаш райкомнары кошкаткан. Оң түннелинде хөй-хөй бригадалар мал чеминиң белеткелиниң планын күүсетпээн, бригадаларның дыка хөй киржикчилери ажыл нормазын күүсетпейн турган.

ВЛКСМ-ниң Каа-Хем райкому (секретары эш Бархатов) мал кажаалларының тудугларынга аныяктарның киржилгезин багай организастаан. Районга 8000 чыгыы баш мал кирер чылыг кажааларны тудары эргежок чугула турган, а херек кырында чүгле 500 баш малга кажаалар тутунган. Ол ышкаш Чаа-Хөл, Бызыл, Сүт-Хөл районнарның комсомол организациялары ол чугула ажылга инициатива чогун көргүскеннер.

Бөдүү аныяктарның ортузунга политмассалыг база культура-массалыг ажылдарны күштелдиреринин айтырыгларынче пленум онза кичээнгейни салган. Ол ажыл амгы үениң негелделериниң деннелинге четпейн турарын пленум айыткан.

Бии-Хем районунуң чамдык колхозтарында аныяктарның политиктиг чырылышкыны дендии сандаргай байдалдыг болуп турар. Ылангыя Кочетов аттыг колхозта 38 комсомолчулар бар. Ында тургустунган политбөлүм ажылдавайн турар. Комсомол комитединиң кежигүннери эштер Александров, Полухина, комитеттиң секретары Шукина олар боттары кайда-даа өөренмейн турарлар. Ынла 8 комсомолчулар колхоз бүдүрүлгелинге киришпейн турар, а 3 кижи эрткен чылын күш-хүнүнүн минимумун күүсетпээннер.

Аныяктарның политиктиг кижизидилгези ажыл-агыйжы сорулгаларын хоорук байдалдыг болбушаан турар. Эрзин районунуң «Кызыл-сылдыс», «Сталинчы орук» колхозтарда политбөлүмнериниң ажылын ВЛКСМ райкому моон мурнунда эки деп санап турган. Ол болза, ажыл-агыйжы түннелдер-биле дүүшпейн барган. Колхозтар хову ажылындан чавыс дүжүттү алган, күскү ажаан алышкын үезинде тараага улуг чидириги таварыштырган. План өзүгаар гектардан 16 центнер тараанны алыр турган, чүгле 3—7 центнерни алган. Мал ажылының продуктулуун белеткеп, Кайда-ла политиктиг ажыл эки чорутунган болдур, ында ажыл-агыйжы сорулгалар база-ла чедишкиннинг шиитпирлетинген турар ужурлуг деп түннелди пленум кылган.

Комсомол организациялары культурачырыдышкын албан черлерин аныяктарның политиктиг кижизидилгезинге, культурлуг дыштанылгазынга ыракта-ла четпес ажылдап турарын пленум айыткан. Областа 17 культура бажыңнары, 102 клубтар, 40 ажыг кызыл булуннар, болгаш номчулга бажыңнары, 8 кызыл өглер бар. Ынчаарга клубтарның хөй кезиинде аныяктарның уран-чүүл белгүмнери ажылдавайн турар болгаш чамдыктарында ол шуут тургустунмаан. Эрзин районунуң «Коммунизмче орук» колхозта комсомол организациязының секретары Базыр ында клубтуң эргелекчизи. Ынчалза-даа клуб кышкы байдалга белеткетинмээн. Ында уран-чүүл белгүмү-даа тургустунмаан. Мындыг чижектер Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Сүт-Хөл, Танды районнарда база бар. Тожу районунуң «Май 1» колхозта библиотека оттулар чүүл-биле хандыртынмаанындан бо кызын ай-айы-биле ажылдавайн келген. Хөй-хөй библиотекалардың эргелекчилери номчукчуларга чүгле ном бээринге өйлешкеш, а чаа номнарны пропагандалаарын, номчукчулар конференцияларын чорударын, ыыткыр номчулгаларны организастаарын болгаш өске-даа организастыг хемчеглерни алырын сонуургавайн турарлар.

ВЛКСМ обкомунуң пропаганда болгаш агитация кылдызы мал ажылының темаларынга лекциялар тургуспайн турар. Илеткелчилер бөлүктериниң чамдык кежигүннери хүлээлгезин багай күүседип келген. Комсомолдуң Тес-Хем райкомунуң илеткелчилер бөлүүнүң кежигүннери бо чылын чангыс-даа лекция номчулгазын организаставаан. Райкомнуң секретарылары эштер Монгуш, Чооду олар лекцияларны аныяктарга ховар номчуп турарлар. Комсомол эге организациялары болгаш райкомнары көдөө интеллигенцияны политмассалыг ажылларга эки киришпейн турар. Одарларда малчыннарның чурттап турар черлеринге кино, концерт көргүзүглери, лекциялар, беседалар болгаш номчулгалар ховар организастатынып келген. Ол дугайында четпестерниң фактыларын санал бергеннер тодаргай илереткен. Чаа-Хөл районунуң Сталин аттыг колхозунуң комсомол организациязының секретары эш **Байыр-оолдун** саналы солун болган. Оң чугаалааны болза:

—Бистиң колхозчу аныяктарывыс СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин боттарының күш-ажылчы ажылчорудулгазының дайынчы программазы кылдыр өөрүшкүлүү-биле хүлээп алган. Комсомолчулар болгаш аныяктар ол төөгүлүг документтиң ханызы-биле өөренмишаан, ында айытынган сорулгаларны амыдыралга чедиишкиниг боттандырар дээш боттарынга социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерин ап турарлар. Колхозтуң мал ажылында 10 комсомолчулар бар. Олар инек бүрүзүнден 1200 литр сүттү саап алырын хүлээнгеннер. Колхозчу тараажылар гектар санындан 25 центнер тараа дүжүмүн алырын шиитпирлээн. Ону чедип алырының аргалары бисте бар. Чүгле эки ажылдаар ужурлуг бис. Ынчанган аныяктарның хову ажылының бригадазын организастадывыс. Ону бодум удуртуп турар мен. Хову ажылдарынга белеткелди үргүлчүлевишаан бис. Аныяктар ам суггарылга бугазының дөзүн аштап турарлар. Бо чылын колхозка кукурузаның болгаш нөгаа культураларының тарылгазын аныяктар бригадазы боттандырар болгаш оон бедик дүжүттү чедип алыр бис. Колхозувус бо чылын 40 баш инектерни бызаазындан чарып саар. Ам 15 инектерни хайдактап саап эгелединис. Ол инектер мурнунда чылдардагызындан хөй сүттү берип турар-дыр. Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында күзелди илереткен бистиң сестеривис боттуг ажыл-херек-биле дүгжүр ужурлуг.

ВЛКСМ-ниң Эрзин райкомунуң инструктору эш **Сады Суге** сес алгаш, районнуң колхозчу аныяктарының политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрүүшкүнүнүн дугайын, оларның ажылының чедиишкиннерин чугаалаан. — Комсомолчуларда болгаш аныяктарда күш улуг. Оларның ортузунга организастыг болгаш кижизидилгелиг ажылдарны күштелдирери негетинип турар. Ынчаарга көдөөнің комсомол организацияларынга ВЛКСМ райкомнарының болгаш обкомунуң удуртулгазы ам-даа дыка кошкак. ВЛКСМ обкомунуң чамдык ажылдакчылары районнарга баргаш, ажылды өренгейи-биле көрүп эртип турарлар—деп, ол шүгүмчүлээн.

ВЛКСМ обкомунуң органы «Тываның аныяктары» солуннуң ажылында улуг четпестер барын ВЛКСМ-ниң Улуг-Хем райкомунуң секретары эш **Ойдуп-оол**, Барыын-Хемчик райкомунуң секретары эш **Куулар** олар чөптүг шүгүмчүлээннер. — Солуннуң арыннарында мурнакчы дүржүлганың дугайында материалдар өвээш парлатынып турар. Редакция масса-биле харылзааны дыка кошкак тургускан. Ынчангаш оон бижикчи активиниң хүрээлени өспейн турар—деп, эш Куулар чугаалаан.

Пленумга шупту 15 кижи санал берген. Партияның Тыва обкомунуң секретары эш **Тока** СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкиниг боттандырарынга комсомол организацияларының киржилгезин күштелдиреринче угланган тодаргай саналын берген.

Пленум чугаалашкан айтырыгның талазы-биле делгеренгей шиитпирни хүлээп алган.

Өөн-Хемчиктиң „Октябрь 30 чылы“ колхозта

БУЛУҢ-ТЕРЕК. (Телефон-биле). Баян-Талада «Октябрьның 30 чылы» колхозтуң кежигүннери СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалын танышкаш, улам күш-ажылчы сорук киришкиннинг ажылдап турарлар. Эрткен чылын колхоз 790 гектар черни тарыыр планныг тургаш, херек кырында 926 гектарны тарып, чаагай дүжүттү өстүрүп алган. А бо чылын чүгле тараа культураларын безин 1200 гектарга тарыыр деп сорулганы салган.

Сентелге доозулган, үрезин четчир: кызылтаска — 130 тонна, арбайга — 47 тонна, сулага — 30 тонна болгаш чингетараага — 20 тонна үрезиннерни белеткээш, чажып болур шынарынга чедир арыглап урган. Часкы хову ажылын агротехниктиг негелделер ёзугаар хандырып, чайгы ажаалданы болгаш күскү алышкынны шын оранизастап тургаш, гектар бүрүзүнден 18 центнерден кулу эвес дүжүттү алырын колхозчу тараажылар хүлээнген.

Колхоз эрткен чылын күрүнеге сүт дужаарын чүгле майдан эгелээн турган, а бо чылын март 10-га чедир 800 килограмм ажыг сүттү дужааган. Баштайгы төрээн 14 инектерни тургузу азырап, хоолдуг чемнер-биле хандырып турарындан, олар албек сүттү берип турар. Бо хүннерге чедир 560 ажыг хураганнар болгаш 282 анайлар төрүүнген, олар база эки мандып турар.

Мал кыштагладыышкында

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң сүт-бараан фермазында баштайгы төрээн 50 инектерниң бызаадарын ажаакчы эш Болдыреканың эргезинде шилчидип берген. Бызаалардың турар чери чылыг, шевергин, чемгерериннге таарымчалыг, бызаалар эки өзүп турар.

Колхозтуң шаар малы база хүр кыштаглап турар. Дүржүлгалыг кадарчы эш Ташылдайның коъданында 700 ажыг хой бар, бо кыжын кадарчы оларны 2 улаа солуп көшкен. Малдың оолдаашкыны эгелей берген. Баштайгы алдынган 30 хураганнар семис болаш дүрген дорутуп турар.

Д. ШАГДЫР.

Квартал планын март 20-де күүседир

Эрткен соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарышка Кызылдың приска эргелелиниң автотранспорт конторазының коллективи күш-ажылчы тиилелгени чедип ап, ийи айларның планын ажыр күүсеткен. Январь, февраль айларның планы тонна-километр-биле 119 хуу күүсетинген.

Бо үениң дүргүзүнда бөт-үне 9,0 хуу чиигөөн болгаш пландан ажыр 27 мун рубльдиң орулгазын киирип алган. Бо чылдың бирги кварталының бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседири дээш социалистиг чарышты калбарткаш, коллективтин чоланчылары болгаш септекчилери декада планын күүседиринге чаа чедиишкиннерни чедип алган. Март айның баштайгы декадазының бүдүрүлге планы тонна-километр-биле 131 хуу күүсетинген.

Марттың баштайгы он хонуунда коллективтин чоланчылары эштер Чумарин, Прохоров, Грешкин, Бускашев, Саранин, Марьясов, Золотухин, Боязков олар чартык айның болгаш ийи декаданың планын күүседип, хөй кывар-чаар материалдарны камнап алган.

Коллективтин мурнакчы чоланчылары эштер Рудаков болгаш Казачков март айның бүдүрүлге планын домур күүсеткеш, ам апрель айның планын күүседип эгелээн. Конторанын чоланчыларының 30 ажыг хуузу ам үеде апрель айның санында ажылдап турарлар. Чоланчылар Саранин, Чумарин болгаш Бускашев олар беш чылдың онаалгазын күүседирин дооскаш, 5 мун ажыг литр кывар чүүлү болгаш 40 ажыг автопокрышкаларны камнап алганнар.

Чоланчыларның чедиишкиниг ажылы сентелге-механиктиг мастерскаяның слесарьларының күженишкиниг ажылындан база улуг хамааржыр. Дарган эш Афонькин ажыл нормазын хүн-бүрүде бүлүн чартык болгаш ийи катап ажыр күүседип турар. Бо ышкаш бедик түннелди вульканизаторжу эш Шевченко, слесарь-моторист эш Михеев, токарь эш Санников болгаш өске-даа эштер көргүскен.

Автотранспорт конторазының чоланчылары болгаш септекчилери бо чылдың баштайгы кварталының планын март 20-де бүрүн күүседир дээш кызымаккай ажылдап турарлар.

Н. ТЫМЧУК.

Садыг ажылында чедиишкиннерни быжыглаар

Балбак хереглелдиң бараанларынга совет кижилериниң үргүлүү өзүп турар негелдезин хандырары садыг ажылдакчыларының хүндүлүг хүлээлгези болур. Бо ажылга Каа-Хем райпозу эзээн чедиишкиннерлиг болган. Райпо 1954 чылда чонга 1953 чылдаазы-биле дөмейлээрге оон 2275 мун хөй рубльдиң бараанларын саткан.

Сөөлгү чылдарның иштинде ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш албан-хаакчыларының талазындан культура хереглелиниң бараанларынга негелдези дыка өскен. Эрткен чылын чонга дыка хөй баяннар, радиоприёмниктер, мотоциклдер, чалаг тергелер болгаш культура хереглелиниң өске-даа барааннары сатынган. Үстүнде бараанларга негелде бо чылын улам улгаткан. Бо чорук районнуң ажылчы чоннарының материалдыг чаагай байдалының болгаш культурлуг деннелиниң хүн-бүрүде чайгылыш чок бедип турарының тодаргай херечизи болур.

Райпонуң хөй-хөй садыг черлери чонну хандырарының культуразын бедиткен. Чижээ, Сизим магазинниң эргелекчизи эш Семечков, район төвүнде аъш-чем магазинниң эргелекчизи эш Аржакова, Фёдоровка суурда садыгжы эш Санников болгаш өске-даа эштер чонга төлептиг бараан болуп, оларның негелделеринге дыңнангыр болуп турар. Бо ады үнген эштер саарылга планын ай, квартал санында ажыр күүседирин чедип алганнар.

Садыгжы эш Семечков хереглекчилерниң киргген чагыларын ёзугаар бараанны ап, хуучулар-биле доктаамал харылзаалыг ажылдап турар. Магазин арыг-силиг. Бараанар көрүштүг кылдыр чыскаай салдынган болгаш оларның өртээн кеску кылдыр бижээш, аскылаан. Эш Семечковтуң садыглап турар магазиннинден хереглекчи бодунуң хереглээн чүүлдерин садып ап болур. Сизим магазиннинге хүн-бүрүнүң чугула хереглетинер барааннары доктаамал бар болуп турар.

Садыгжы эш Семечковтуң ажылынын дүржүлгазын райпонуң өске магазиннериниде база практикалап турар. Ол чорук районнуң садыгларының ажылын экижидериниге биче эвес дузаны чедиргеи. Садыг ажылын организастаарын экижиткениниң түннелинде Каа-Хем райпозу эрткен чылдың бараан саарылгазының планын 102,6 хуу күүсеткен. Ол үениң иштинде райпо 916614 рубль түнүүт орулганы киирип алган.

Айыткан чедиишкиннер-биле кады Каа-Хем райпозунуң ажылында четпестер чок деп болбас. Ол четпестер хамыктың мурнунда райпонуң бараан саарылгазының планын кварталдарда деп-деска күүсетпейн турары-биле тайылбырлатынар. Бөдүү магазиннерге эргежок чугула хереглелдиң барааннары үстү бөөр таварылгалар тургулаан.

Өре-самчыгдал райпода бар. Бо чорук садыг шугумунга таварылга болган кижилерни хыналда чокка киирип ап турганының түннелинде болган. Райпонуң склад эргелекчизи турган Комзанаков, Аленников, Кондрашов олар хөй өре-самчыгдалды кылгаш ажылындан үндүртпеннер.

Райпо бо чылын Медведевка суурга бир чаа магазинни, хлеб быжырар черни, Сарыг-Сепке чаа раймагты, Бүрен Аксынга бир магазинни ажыглалга киирер деп турар. Часкы, чайгы хову ажылдарының үезинде колхозчуларга болгаш бөдүү ажыл-агыйның механизаторларынга үлетпүр болгаш аъш-чем бараннарын садар сорулга-биле сөөртүп чоруур 8 садыгжыгаштарны организастаар.

1955 чылдың бараан саарылгазының планын чедиишкиниг күүседири-биле областың садыг ажылдакчыларының социалистиг чарыжын детки-вишаан, Каа-Хем райпозунуң бүгү ажылдакчылары 1955 чылда бөдүү ажыл-агый продуктуларының белеткелиниң болгаш садып алырының планын ноябрь 1-де күүседирин хүлээнген.

М. КУДРЯВЦЕВ.

Школага одаар ыяш белеткели

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» бөдүү ажыл-агый артелиниң колхозчулары 1955—1956 өөредилге чылында школага одаар 450 кубометр ыяш белеткеп бөөр хүлээлге алгаш, ам 334 кубометр ыяшты школа чанында дүжүрүп белеткээн.

Арткан ыяшты чоокку хүннерде күүседир дээш колхозчулар кызымаккай ажылдап турарлар.

К. САНДЫЙ.

СОРУГДААНЫН ЧЕДИП АЛГАН

Кызыл районнуң «Совет Тыва» бөдүү ажыл-агый артелиниң кежигүнү эш Н. Киропай чоокта чаа Кызылга чоланчылар куроун дооскаш, ам колхозунда чаа машина хүлээп алгаш ажылдап эгелээн.

Эш Киропай мал фермаларынче 11,5 тонна сигенни болгаш огород шөлүнче 15 тонна одекти сөөрткен. Ам огород болгаш тараа шөлүнге 95 тонна одек төгер деп хүлээлге алган ажылдап турар.

С. ДОНЗУМ.

ПАРТИЯ ТӨӨГҮЗҮН ӨӨРЕНИРИНИҢ ИЙИ БӨЛГҮМНЕРИНДЕ

Пропагандистиң ажылының дугайында

Бистиң чуртувуста өөредилге кичээнгейниң төвүнде турар. Кижиге өөредилге болза, чаа болуушкуннарны, амыдыралга чугула чүүлдерни, бистиң чуртувуста коммунизмниң улуг тиилелгелерин, төрээн Коммунистиг партиявыстың алдарлыг эрткен оруун билип алырынга чепсек болур. Ол сорулга-биле политшколалар, СЭКП төөгүзүн өөренир бөлгүмнер бүгү черлерде организастатынган. Билиг шинээдип алырынга бүгү кижилериниң чүткүлдүг сонуургалы ылангыя амгы үеде кажангызындан-даа артык бедээн.

Бии-Хем районунуң Өөкте чеди чыл школазының чанында организастатынган бөлүм кичээлин пятница санында доктаамал чоруудуп турар. Бөлүмнүң дыңнакчыларында школаның башкыларындан ангыда «Искра» колхозта тускай эртемниг ажылдакчылар база бар.

Пропагандист лекцияны кылырда дыңнакчыларның сонуургалын өөренмишаан, амгы байдалга, районнуң болгаш колхозтуң амыдыралынга холбаштыр тургузуп турар. Чаа темаже шилчиир санында эрткен чүүлүн түннеп, дыңнакчыларның билиңи быжыглаарынга катапаашкынны кылып турар. Бөлүүде башкы Н. Колесникова, мал эмчизи А. Шиплин ышкаш эки белеткелдиг, кызымак өөренип турарлар хөй. Бисте карта болгаш көргүзүүнүн өскедза херекселдери бар, ону чөп ажыглап турар бис.

Моон-биле калы дыңнакчыларны чуртта болгаш делегейде болуушкуннардан хожудатпас, оларга хүн-бүрү амыдыралды таныштырган турар сорулга-биле кичээлдиң эгелээр мурнунда 10 — 15 минутада политинформацияны база чоруудуп турар бис. Ону дыңнакчылар неделя айы-биле эзлештир эрттирип, аңаа пропагандист болгаш белеткелдиг дыңнакчылар база немей чугаалап турары бисте чанчыл болган.

М. СТОЖАРОВА,
бөлүмнүң пропагандизи.

Пропагандист келбээни-биле кичээл болбастаан

Тожу районнуң «Май 1-зи» көдөө ажыл-агый артелинде коммунистер болгаш колхозчу актив политиктиг билиин бедидерин улуу-биле күзеп, партия төөгүзүнүң дончу курсун өөренир бөлгүмге киирип алганнар. Ол бөлгүмнүң пропагандизинге партия эге организациязының секретары эш Дажыжыкты томуйлаан.

Дыңнакчылар кичээлдээр дээш номнарын, карандаш, тетрадын тудуп алган чыглыш келгеш манап-ла турар, а пропагандист келбестээн. Баштайгы үеде мындыг байдал каш улаа үргүлчүлээнинден дыңнакчылар сөөлзүреди чөгенгеш олурупканнар.

Пропагандист багай ажылдап турар деп партия эге организациязынга хомудаар дээрге оон секретары база-ла демги эш Дажыжык-ла болгай. Ам өөредилге чылы доостур чоокшулап турда безин ол бөлгүмде чангыс-даа кичээл болбаан хевээр.

Байдал мындыг турда, СЭКП райкому, оон пропаганда болгаш агитация кылдызы политбөлгүмнүң ажылынче түгө кичээнгей салбайн турар чоор?

А. БЮРБЮ.

Кызыл районнуң „Совет Тыва“ колхозунда

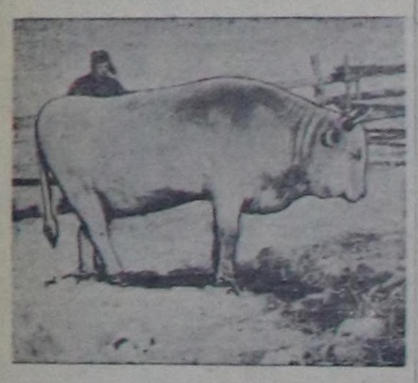

Мал ажылын хөгжүдериниң планын күүсетпишаан, «Совет Тыва» колхоз малдың чурт уксаазын экижидип турар.

Чурукта: «Артист» деп шолалыг симменталь уксалыг бүдүрүкчү буга, ону колхоз 1953 чылда үш харлыг турда садып алган. Ам оон дензизи 600 килограмм.

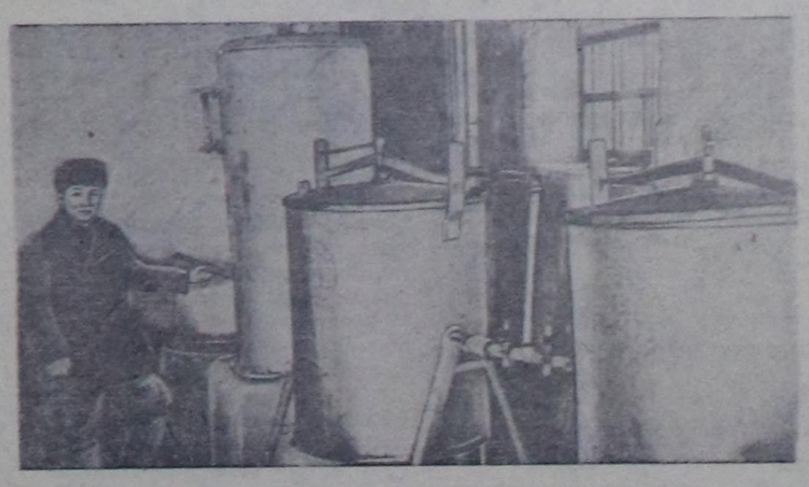

Малдың баш санының өзүп турары-биле кады оон продуктулуу база улгадып турар. Колхозта мал чеми ылбыралыр хайындырар херексел бар. Ол 1 шакта 500 килограмм чедир чемни корнеплодтан кылып турар.

Чурукта: колхозчу М. Базан-ооллуң ол херекселче суугну кирер чайгап турары.

Корнеплодтарны ылбыралыр хайындырарының мурнунда ону эки хайныры-биле болгаш мал эки чиири-биле үүредир кезер. Ону ынчар кылыр машина колхозта база бар.

Чурукта: колхозчу Н. Натпит мал чеми үүредир кезер машинада ажылдап тур.

Бо чылын бызаалар сооктан доңмааннар болгаш чылыг, чырык кажаада турарлар. Оларга 50 баш бызаа кирер тускай кажааны тутқан. Бызаалары иазын-хаының аайы-биле тускаилаан, олар ол тускай клеткаларының иштинде турарлар.

Чурукта: бызаа кажазының ниити хевири.

Инек малдың уксаазын экижидер дээш

Кызыл районда «Совет Тыва» колхозка инек малдың уксаазын экижидер талазы-биле чамдык ажылдар чорутунган. Чурт иштиниң инектериниң уксаазын экижидер соруулга-биле 1953—1954 чылларда 13 симменталь уксаалыг бүдүрүкчү бугаларны садып алган бис. Эрткен чылын симменталь уксаының бугалары-биле тус черниң инектерин организастыг эдерештирген 100 ажыг баштайгы хайнак бызаларны алган.

Ам бызаларны чаа тутқан чаңгыс аай хевириниң кажаалында ажаап турар бис. Чаңгыс аай хевириниң ол кажаазын механизастаарының чамдык ажылдары бисте кылдынган. Чем чымчадыр хайындырар сава, чем хөөндектөөр херексел бистин фермада бар.

Бисте кылдынган чаңгыс аай хевириниң бызаа кажаазын бус-биле чылыдар кылдыр кылган. Оон иштики дерилгелери колдуунда доозулган. Чаа төрүтүнген бызаларны доруккуже ажаар чаңгыс бызаа турар клеткаларны, база доруга берген бөлүк бызааларны ажаар бедик клеткаларны кажаа иштинге таарыштыр кылган бис. Чем чымчадыр хайындырар сава болгаш чем хөөндектөөр херексел кажаа иштинде тускай өрөөлде кылдынган болгаш бызааларны чемгерериниң эптиг болуп турар. Ам ол чаа кажаада 50 бызаларны ажаап турар бис.

Бистиң колхозтуң инек мал фермазының бызаалары нелерниңер чарыг саар арганы эң баштай-ла чорудуп турар. Ол ажыл бодунуң эки түннелиң берип турар. Бызаа ажаакчылары Таня Камова, Оюн Уйнукаа олар бызаалардың чемгерилгезин зоотехниктиң тургускан рационун өзүгаар чорудуп турар.

Бо чылын алыр бызаалар шуптузу симменталь уксаының бызаалары болур.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин колхозтуң сүт-бараан фермазының коллективи бүгү колхозчулар-биле кады улуг көдүрүүшкүн-биле деткөөннер. Малдың сүт болгаш эт талазы-биле продукциязын бедидерин бүгү хемчеглер-биле экижидип, ылаңгыя сүт, эт талазы-биле продуктулуг уксаа болур симменталды сайыырадырын ферманың ажылдакчылары хүлээгеннер. Бызаа ажаакчылары Камова, Уйнукаа олар 25—25 бызааларны өстүрер норманы орааныга 30—30 бызааларны өстүрерин хүлээгеннер. Саанчыларлан Натпит Кара-кыс бодунга быжыглаан 9 саар инээниң инек бүрүзүнден-не 650 литр сүт саалдазын алыр нормазын ажыр күүселип, инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле 1200 литр сүт саап алырын, Севилбаа Долчат бодунга быжыглаан 10 инээниң инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле 1000 литр сүт саап алыр деп хүлээлгелерни алганнар.

Сүт-бараан фермазынга 50 инектерни турум азыралга тургузар деп турар бис. Ол инектерниң турар чаңгыс аай хевирлиг кажаазын тудуп дозар болгаш ферманы механизастаазын бо чылын эгелээр бис.

Х. НУРСАТ,
колхоз даргазы.

Тудуг бригадазы — тудуг планын күүседир дээш кызымак ажылдап турар

Кызыл районнуң «Баян-Хем» колхозу 1955 чылдың тудуг планын күүседир дээш хемчеглерни ап турар. Эш Дондуп-оол бригадирлээн 22 кижи составтыг тудуг бригадазы январь, февраль айларда Тайгада 504 кубометр ыышты кезип белеткөөн болгаш ыышты тудуг шелүнче 8 шанактыг аттар-биле сөөртүп турар.

Бригадада Даваа, Биче-оол ыяш кезер нормазын хүн-бүрүде ажыр күүседип турар. Оларның кескен ыяжы 1680 кезек. Өртеней, Булгаашпан олар ыяш сөөрттүр нормазын 130—200 хуу күүседип келген. Сөөргүкчүлер ажыл аъттарын эки ажаап турарындан оларның күжү семис. Тудугжуларның кылган ажылының демдеглериң десятник эш Григорьев доктаамал кылып турар. Оларның аразында социалистиг чарыш калбарган.

Колхоз 1955 чылда бүгү колхозчу ереге-лерни чурталга бажыңнары-биле бүрүн хандырар соруулганы салган. Тудуг бригадазы 18 чурталга бажыңнарын, 8 кезек одар черлерде малчыннар чурт-таар чаа бажыңнарны, оон аңгыда 100 баш инек, 50 баш бызаа, 600 баш хой, 300 баш өшкү кирер кажааларны, 25 орунуг яслини, сүт күжү-биле ажылдаар тараа дөрбезин, 200 тонна тараа урар складты тудуп тургускан турар. Ол тудугларны бүрүн күүседип алырының аргалары бар.

Тудуг бригадазының кежигүннери аъш-чем болгаш өске-даа чугула хереглелдер-биле хандыртынган.

Н. ДОРЖУ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Шиитпирлиг эвес чоруктун түннели

Сүт-Хөл райпозунуң баштаар чери бараан складының эргелекчизи Черменёвту хүлээнген ажылынга харыысалга чок дээш 1953 чылда ажылындан дүжүрген. Ынчалза-да райпо баштаар чери үр болбаанда ону мурнуку ажылынга катап киирип алган.

Элээн болганда облпотребсоюзтуң баштаар чери Черменёвту ажылындан база катап үндүрер дугайында Сүт-Хөл райпозунга айтыышкын бергеи. Райпо ол айтыышкынны өзүгаар Черменёвту үндүрүпкен. Ынчалза-да райпонуң шиитпир чок даргалары каш ай болгаш-ла Черменёвка «шынгыы доңгулда» бергеш, ону ажылынга катап киирип алган.

Черменёв райпога бодунуң ол хире улуг «үнелиин» ажыглап алгаш, бюрократизиг чоруун улам дендеткен. Ол, складта бар бараанларны көдөө магазинер эргелекчилеринге бербейн турар. Складты санаар дээш ай-айы-биле ажыттайн турган таварылгалары хөй. Чижээ, сөөлгү удада склад 1954 чылдың декабрь 23-тен эгелээш 1955 чылдың февраль 2-ге чедир санаашкын кылыры-биле хаалчак турган. Санаашкынның түннелинде Черменёв 15 мун 641 рубль самчыгдалдыг болган.

Мындыг турбуже, райпо баштаар чери күрүнеиин хөй акша-хөрөнгизин самчыгдаан болгаш бодунуң ажылынга харыысалга чок Черменев дөрөмнеге кандыг-даа кеземчени онаштырбайн, ону ам-даа ажылдадып турары кайгамчык. Районнуң иштинде Черменёвтан дөрөе кижи канчаан тывылбазы.

Районнуң хамаарышкан организацияларының шак мындыг тоомча чок чоруу күрүнеиин өнчү-хөрөнгизин кадагалаан ажылга Черменёв ышкаш самчыгдакчы кижилерге хоргадаар арганы берип турар. Райпо баштаар черинин даргазы эш Канзычаков бо дугайында шиитпиртиг хемчет алырының улуу, харын Черменёвка чагыртып, көдөө салыгларже бараанны бөөр, бербезин сөөлгү үеде ол шиитпирлеп турар апарган.

Моон түннелинде бараан алыры-биле районнуң ырак черлериниң келген садыгжылар 3—4 хоңдур маңаан куруг чоруп турар. Чижээ, Бора-Тайга майгынының эргелекчиин бараан алыры-биле район төвүнге келгеш, 4 хоңдур маңаан, арай боорда бараан алган. Бо ышкаш чижектер Черменёвтуң ажылында хөй.

Балбак хереглелдиң бараанларынга чоннуң өзүп турар негелдезин хандырарынга саат ужуратырын, күрүнеге көгарал чедирип турар Черменёвка шыңгыы кеземче көргүзериниң өйү келген.

О. ЧҮЛДҮМ.

Агротехниктиг курстуң ажылын экижидер

Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунуң баштаар чери болгаш колхозта партия эге организациязы колхозчулардың агротехниктиг өредилгезинче сагыш салбайн турарындан Арыг-Бажында болгаш Ак-Талда тургускан курстарының өредилгези чорбастаан.

Колхозка агротехниктиг хемчеглерни боттандырарынга агротехниктиг өредилге улуг ужур-дузалыг. Ынчангаш агротехниктиг курстарның ажылынче кичээнгей салыры чугула.

Т. БАЛГАН.

Чолаачы кадр белеткеп албаан

Өвүр районнуң «Кызыл тук» көдөө ажыгагый артели мынчага чедир чолаачы кадр белеткеп албаан. Чолаачы чогундан колхозтуң машиназын кайы хамаан чок кижилер эдилээш, үреп каан соонда бир чыл ажыг аваа турган. Машинаны ам септедип алган болза-да чолаачы чогундан аваа турар.

Колхозчуларлан чолаачы кадр белеткөөр дугайында айтырыгны колхоз баштаар чери чугулага өөр херек.

Д. БУЗУР-ООЛ.

Учётчиктерниң харыысалгазын бедидер

Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң тулуг, хову бригадаларында болгаш мал фермаларында учётчиктериниң ажылы багай тургустунган.

Учётчиктер кайы хире ажыл бүдүн хозучуларының кылган ажылының күүселдезин хынавайн күш-хүнү ажылдаан кылдыр демдеглеп, чамдык колхозчуларның күш-хүнүн шуут демдеглевейн турган фактылар бар. Чижээ, 1954 чылда учётчиктер Амырзат, Араптан, Ламажап олар колхозчуларның 4000 күш-хүнүн бижиивейн барганы илерээн.

Учётчиктериниң ажылынга хүн-бүрүнүң практиктиг дузаламчызын көргүзүп, оларны өредири колхозтуң бухгалтерлериниң болгаш ревизия комиссиязының хүлээлгези болур ужурлуг. Ындыг турбуже эштер Очур, Адыг олар учётчиктериниң биилиин бедидер талазы-биле сагыш салбайн турарлар.

А. ХЕРТЕН.

„ШЫННЫҢ“ МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Кым буруулугул“

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң кажаа чок шаңнарда тараазын мал чип турарының дугайында корреспонденция 1954 чылдың декабрь 21-де үнген № 251 (3188) «Шынга» парлатынган. Ук корреспонденция колхозчуларның ниити хуралынга чугаалажып көөрге айыткан фактылар шын болган.

Тараны кажаалаан болгаш ам бастырып турар деп, СЭКП-ниң Улуг-Хем райкому редакцияга дыннаткан.

БҮГҮ-ЭВИЛЕЛДИҢ ТУДУГ ДЕЛГЕЛГЕЗИНДЕ

Бистиң Совет чурттуң тудуг карта-зы карак четпес улуг делгем. Бир эвес оон шуптузун чаңгыс угда көрүп болур турган болза, сырый чаа тудугларның канчаар-да аажок улуг картазы бистиң мурнувуска чаптыла бөөр ийик. Чаа-чаа заводтар болгаш фабрикалар, гидроэлектростанциялар, чурталга бажыңнарының кварталдары, культура ордулары, клубтар, школалар чер болганда туттунуп, бүдүн-бүдүн хоорайлар, суурлар болгаш көдөө суурлар туттунуп турар.

Чүгле даймы сөөлүндеги чылдарның дургузунда бешин улус ажыл-агыйының капитал тудуушкунунга Совет күрүне 900 миллиард ажыг рубльди чарыгдаан. Ол үениң дургузунда күрүнеиин 8 мун улуг-улуг үлетпүр бүдүрүлгелери катап тургустунган, туттунган болгаш ажыглалда киргеи.

Дайын сөөлүндеги чылдарда хоорайларда болгаш суурларда ажылчыннарга болгаш албан-хаажыларга ниити шөлү 200 миллион дөрбелчин метр ажыг чурталга бажыңнарын, а көдөө районнарда колхозчуларга болгаш көдөө интеллигентилерге 4,5 миллион хире бажыңнарны тудуп берген.

Бистиң чуртувуста тудугнуң канчаар-да аажок улуг хемчээли болгаш индустриалдыг күчүзү Москвада, Фрунзе эриниң кыдыында Бүгү-эвилелдиң доктаамал турар тудуг делгелгезинде көрүнүкте чүве дег тодаргай көстүп турор.

* * *

Суургаланчак краннар байгамчык узун согуннарын өрү көдүрүкен делгелгениң ажык шөлүнде турганнар. Оларның-биле кожа күчүлүг экскаваторлар турар. Бульдозерлер, скреперлер, грейдерлер, буга казар машиналар болгаш болунуң хевир байдалы-биле болгаш күжү-биле магаданчыг өске-даа машиналар база ында турар. Бо бүгү шуптуу — тудугнуң күчүлүг техниказы болур.

А оон ыңайлаарга делгелгениң павильоннары кожаланыштыр чыскаай турганнар. Оларның байлакшылы даштыкы хевиринде эвес, а харын павильоннарның иштинде көргүскен чүүлдеринде.

Делгелгени эге зал дөөр зал ажыдар. Инда бистиң чуртувуста тудуушкунуң түннелдериниң болгаш перспективазының ниити байдалы көргүстүнген. Стендаларда көргүскен саннар болгаш диаграммалар хөй чүвени чугаалап турар. Партия болгаш чазактың чуртка тудуушкунну калбартыр дугайында улуг сагыш салыышкыны ында илергейлетиннген.

Эге зал тудуг техниказының кайгамчык дүрген өзүлези-биле таныштырар. Чоокта чаа-ла тудугларга холдуң күш-ажылы колдап турган. Ынчан суургаланчак краннар дугайында болал безин чек турган. Ам бүгү-ле чүве өске апарган. 1951 чылдың деннели-биле алырга суургаланчак краннарны бүдүрүп үндүрери 1952 чылда 170 хуу болгаш 1953 чылда—238 хуу көвүдөөн.

Бо үениң тудуунга чаңгыс аай төлевилөөшкинге улуг рольду берип турар. Төлевилелдерни оожум чогаадып турарының ужурунда тудугларның узамдыгын турары-биле моон сонгаар эштежин болбас. Чамдыкта бөдүүн бажыңны безин ийи болгаш оон-да хөй чылларда төлевилеп турар болгай. Тудугну индустриализастаарының эрге-ажыктары чаңгыс аай төлевилөөшкинни калбаа-биле ажыглаарын негеп турар. Ол индустриалдыг тудугнуң темпизин дүргедир ужурлуг.

Бо дугайын «Үлетпүр тудугларының чаңгыс аай төлевилөөшкини» деп делгелге залы көргүзүп турар. Залдың экспозициязы чаңгыс аай төлевилелдер-биле кады янзы-бүрү хереглелдиң бүдүрүлге бажыңнарының катап ажыглаары-биле сүмелеп турар төлевилелдери-биле база таныштырар. Домен суугуларның, прокат болгаш хоолай-прокат станнарының, коксо-химии заводтарының, машина тудуушкунунуң заводтарының, сештелге-механиктиг цехтериниң, чылыг-биле ажылдар электростанцияларының, ыяш болбаазырадып кылыр бүдүрүлгелериниң, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң тудугларының чаңгыс аай төлевилелдерин моон көөр бис.

Делгелгеде үлетпүр объектилериниң чаңгыс аай тудугларының элээн хөй макеттерин оон иштинде домен суугуларының болгаш домен цехтериниң кол-кол тудугларының макеттерин көргүскүлээн.

«Дөжектер болгаш фундаментилер» деп залда өөрениң билиг алырынга хереклиг хөй-хөй чүүлдер көргүстүнгеи. Бажыңның дөжектерин болгаш фундаментилерин кылырының талазы-биле ажылдар хөй күш үнери-биле ылгалып турар деп чүве биллингир болгай. Совет эртемденнер болгаш инженерлер бо айтырыгны эн-не ажыктыг кылдыр шиитпирлээриниң аргаларын шинчилеп турар. «Чаягаар бүткен дөжектер», «Чыып эптеп алыр фундаментилер», «Хөрөүн адаанда кадыг черниң боттынарын чаартырының аргалары», «Өргеннерлиг дөжек», «Бадар кулуктар болгаш кессоннар» деп аттыг темаларга көргүстүнгеи экспонаттар ол дугайын хереклеп турар. Тудуг шөлдериниң байдалдарында хөрөүн адаанда кадыг черниң геология талазы-биле шинчилелин чорударының методтары-биле, Москвада (Измайлов районда) тос каъг бажыңнарның тудуунга чедиишкиннинг ажыглытыган чурталга бажыңының чыып эптеп алыр блоктарының ленталанчак фундаментилиниң ажыктыг конструкциязы-биле, хөрөүн адаанда кадыг черни быжыглаарының методтары-биле көрүкчүлер моон таныжын алыр аргалыг.

«Тудуг материалдары» деп павильон тудуг материалдарының болгаш кезектериниң калбак ассортиментилиниң дугайында долу тайылбырны берип турар. Хөй санныг натуралдыг хевирлер, плакаттар, макеттер, чуруктар болгаш панолар тудуг материалдарының үлетпүрүнүң чедиишкиннерин, оларны белеткөөриниң мурнакчы технологиязын көргүзүп турар.

Павильонда керамика (туйбуландыр кадырып каан малгаш) плиталар-биле шап каан шеден-панель бажыңын ханаларының, улуг шлак-блоктардан болгаш керамиктиг блоктардан кылган ханаларының хевирлери делгетиннген. Цемент заводунуң болгаш автоматтыг башкарар шахта суугузунуң макеттери, Люберцы заводунда демир бетон кезектерни бүдүрериниң технологиязын көргүзүп турар электрижиткен макет болгаш өске-даа макеттер делгетингилээн. Демир бетон кезектерни бүдүрери-биле тудуп турар заводтарның төлевилелдери база көргүстүнгеи.

Нарын керамиктер стендазында Булганин аттыг керамика-плита заводунуң чаа продукциязы көргүстүнгеи. Чүүлү базын өөнерлиг чараш шагыг плиталарны, янзы-бүрү хевирлиг кезектерни, ураншевер архитектура кааскалгалыг керамиктерни моон көөр бис.

Даг дүгү цементиден, шилден кылган янзы-бүрү кылыгларның, ыяштан, гипстен болгаш өске-даа чүүлдерден кылган тудуг кезектериниң хөй-хөй хевирлери көргүстүнгүлээн.

Бистиң чуртувуста чаягаар бүткен тудуг материалдарының курлавырлары төтүнмес. Совет Эвилелинде оларның бар черлерин электрижитинген картада көргүскен. Ол карта болгаш павильонда көргүскен натуралдыг хевирлер болза, бисте бар руда эвес байлактарның эн-не янзы-бүрү хевирлиг болгаш байлак болуп турарының дугайын хереклеп турар. Сорулга болза, ол байлактарны тудуг хөрөөнге эргалыг-ла болза улам-на калбаа-биле ажыглаарында болур.

Бажың иштин кааскаларынга хереглөөр материалдарга тускай бөлүк турасказтынган. Синтезтиг баалың, дозу, лак-биле кааскаар ыяштан кылган плиталар, шагыглардың, линолеумнуң чаа — хевирлери болгаш кааскалганың өске-даа оноа материалдары делгетиннген.

Көрүкчүлер тудуг материалдарының павильонунда шыл хоолайдан кылган сүт дамчыдыкчызының хевирин сонуургалбиле көрүп турар. Аноа шилден кылган хоолай 12 атмосфер чедир базыышкынны шыдап түрөр. Чунар черлериниң, ванналарның болгаш бистиң үлетпүрүвүстүң үндүрүп турар санитар-техниктиг өске-даа хереклелериниң ында көргүскен чаа хевирлери база сонуурганчыг болуп турар.

Залдарның бирозиниден аноа кызыл туйбуның орнунга хана кылырынга хереглеп турар ажыктыг материалдар-биле таныжын ап болур. Туйбу салырының депшилгелиг методу, эвилириглерни белеткөөриниң болгаш оларны дашчының ажыдаар черинге чедиреринің чаа арганы ында көргүстүнгеи. Делгелгениң ажык шөлүнден бүдүрүкчүлүг эдчегде 20 кубометр чедип турар эвилириг холуй булгаар көжүп чоруур хереклелди көрүп болур.

Гипс-бетондан кылган улуг панель өрөөл шывыгларның конструкциязы болгаш оларны белеткөөриниң аргалары олла залда көргүстүнгеи. Индустриал хевириниң ол шывыгларын калбаа-биле нептередири чурталга тулуунуң хөй күш үнер чоруун дыка эвезедир аргаларны берип турар.

Демир бетон болгаш кан конструкциларының павильонунуң экспонаттары улуг сонуургалды болдуруп турар. Заводтарда болгаш тудуг шөлдериниң полигоннарында белеткеп турар чыып эптеп алыр янзы-бүрү конструкцияларны болгаш кезектерни көргүзериниче ында онаа кичээнгейни салган.

Үлетпүр тудугларында ажыглап турар чыып эптеп алыр демир бетон колонналарның янзы-бүрү хевирлери стендаларда көргүстүнгүлээн. Оларны кан колонналар-биле катай ажыглаарга канның чарыгдалын 70 хуу чедир эвезедип турар. Үлетпүр бажыңнарын кырын ооргалаар демир бетон ооргалар, бетон болгаш демир бетон фундамент блоктар, демир бетон фермалар болгаш өске-даа кезектер ында салдынган.

Мурнакчы тудуг трестериниң шөлдеринде полигон байдалынга демир бетон кезектерни белеткөөриниң технологиязын тускай плакаттар көргүзүп турар.

Бо павильонунуң бүгү экспонаттары тудугну улам ыңай индустриализастаарынга демир бетон конструкцияларны болгаш кезектерни калбаа-биле ажыглаары кайы хире улуг ужур-дузалыг болуп турарын хереклеп турар.

1954 чылда партия болгаш чазак чыып эптеп алыр демир бетон конструкцияларны болгаш кезектерни бүдүрериниң сайыырадыр дугайында шиитпирни хүлээп алган. Ол шиитпир тудуг индустриязын моон сонгаар дүрген хөгжүдүрүнче болгаш тудуг хөрөөнге металлды солуурунче угланган. Эрткен чылын 1.860 мун кубометр демир бетон конструкциялар болгаш кезектер белеткетиннген, 1955 чылда олар 3.515 мун кубометр, 1956 чылда—6.085 мун кубометр болгаш 1957 чылда—9.790 мун кубометр белеткетиннген турар.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң докталы-биле чыып эптеп алыр демир бетон конструкцияларны болгаш кезектерни бүдүрер 402 заводтарны болгаш полигоннарны 200 шөлдерин чоокку үш чылда тударын баш удур көрген. Ол үш чылдарның дургузунда демир бетон бүдүрери беш катап өөр. Чыып эптеп алыр демир бетон конструкцияларны болгаш кезектерни калбаа-биле нептередири тудуушкунну хөй катап дүргедир болгаш оон өртээн чиигедир.

Чурталга тудуушкунуң бүгү хемчеглер-биле индустриализастаары — чугула сорулгаларның биразы болур. Ол дугайында көскү чижекти чурталга болгаш көдөө ажыл-агый тудугларының павильону берип турар. Москва, Ленинград болгаш өске-даа хоорайларның тудугларының чижээнге шуудулга-дүргедилгиг, улуг блок, шеден-панель болгаш шеден

(Төнчүзү 4-кү арында).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң хуралы

ВЕНА. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Секретариады март 12-де дараазында медеглелди чарлаан:

1955 чылдың март 11-де Венага Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң хуралы ажыттынган.

Хүн чурумунда айтырыглар болза: атомнуг дайынга белеткелге удур бүгү делегей кампаниязын калбартырының дугайы болгаш 1955 чылдың май 22-ден 29-ка чедир Хельсинкиге тайбынга ынакшылдыг күштериниң төлөлекчилериниң Бүгү-делегей ассамблеязын чорударының дугайы.

Бюронуң ажылында бюронуң дараазында кежигүннери болгаш чалатырганнар киржип турарлар:

физик Джон Бернал (Великобритания), Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң оралакчы даргазы;

Эжени Коттон (Франция), Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң оралакчы даргазы, Херээженнериниң Бүгү-делегей демократтыг федерациязының даргазы;

Артур Лундквист (Швеция), чогаалчы, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң оралакчы даргазы;

Габриэль Д'Арбусье (Кара Африка), адвокат, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң оралакчы даргазы;

профессор Д. Косамби (Индия);

пастор Франсис Боск (Франция);

Илья Эренбург (ССРЭ), чогаалчы;

Николас Гильен (Куба), шүлүкчү;

Цай Тин-кай (Кыдат), депутат;

профессор Вальтер Фридрих (Герман Демократтыг Республика), немец эртемнер академиязының президентизи:

Вильгельм Эльфес (Германияның федералдыг республиказы), чаңгыс аай чорук, тайбын болгаш хосталга дээш демисежип турар немецтерниң эвилелиниң даргазы;

Анна Зегерс (Герман Демократтыг Республика), чогаалчы;

пастор Рагнар Форбекк (Норвегия);

Кинкадзу Сайондзи (Япония), «Нисио Ниппон Симбун» солуннуң парлалга черинің сенатору турган;

Нобуо Кусано (Япония), Токио университетинин профессору;

Леон Кручковский (Польша), польша чогаалчыларын эвилелиниң даргазы.

Бюро бодунуң ажылын үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар болгаш шинчилээр талазы-биле Чехословакияның чазак комитединиң хуралы

ПРАГА. Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының болгаш шинчилээринің талазы-биле чазак комитединиң хуралы чоокта чаз болганын дыңнадып турар. Ядерлиг физика талазы-биле шинчилгелерни хөгжүдериниң эртем-дуржулга базаларын тургузарынга болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының эртем-техниктиг болгаш бүдүрүлге дузаламчыларын Чехословакияга тыпсыр дугайында ССРЭ чазаның саналын боттандырары-биле холбашкан айтырыгларны комитет чугаалашкан. Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының болгаш шинчилгериниң талазы-биле ажылды моон соңгаар ханыладыры болгаш калбартыры-биле холбашкан сорулгаларны шинтпирлээрин хандырып турар тодаргай хемчеглерни чазак комитеди чүүлдүг деп бадылаан.

(СЭТА).

Атомнуг чепсекти эндере бүдүреринге удурланыышкынның демдээ кылдыр

Англияның общиналар палатазындан лейборист депутаттың үнгени

ЛОНДОН. Март 10-да англи парламентиниң кежигүнү лейборист Экленд общиналар палатазынга, англи чазактың чорудуп турары атомнуг чепсекти эндере бүдүрериниң политиказын лейбористиг партиядан үнерин болгаш бодунуң депутат мандадыңдан ойталаарын медеглээн. Оон-биле кады ол атомнуг болгаш водородтуг чепсектерни хоругдаар дугайында негелдени болунуп соңгулда платформазының үндезинде кылдыр шилип алгаш, немелде соңгулдаларга хамаарышпас кандидат кылдыр кирер деп бодап турарының дугайын медеглээн. Эклениниң лейбористиг партиядан үнер база немелде соңгулдаларга хамаарышпас депутат кылдыр кирер деп турар чоруу болза, партияның удуртулгазы-биле аная лейбористерниң аразында ханы чарлышкыннарның кестүп турарының бирээзи болур.

(СЭТА).

Польшада көдээ ажыл-агыйның механизациязы

ВАРШАВА. Польша көдээниң социалистиг чаартылгазының төвү болур машина-трактор станциязының четкизи калбарып турар. Ам үеде чуртта 400 ажыг МТС-тер сандатынып турар, оларның эргезинде элээн каш он-он мүң тракторлар болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа хөй-хөй машиналары болгаш чепсек-херекселдери бар.

Бо чылын чер ажылдыг бүдүрүлге кооперативтерин хандырарын эжиждериниң сорулгазы-биле 30 чаа машина-трактор станцияларын тургускан турар.

Чыл дургузунда машина-трактор станциялары 2 мүң хире тракторларны, 130 тараа комбайнларын, 4 мүң хире спон баглакчыларын, 900 сиген кезер машиналарны, 750 ажыг тараа сеялкаларын болгаш картофель олуртур машиналарны, 1600 картофель ажаап алыр машиналарны, дыка хөй санныг молотилкаларны болгаш өске-даа чепсектерни алыр.

Бүкүрүүз тарылгазының калбарышкыны-биле холбаштыр машина-трактор станциялары ол культураны ажылдап кылыр тускай машиналарны алган турар.

(СЭТА).

ФРАНЦУЗ УЛУСТУҢ УНУ

Париж дугуржулгаларынга удур демиселдиң делегей хүнүн Францияның ажылчы чоннары калбаа-биле демдеглээн

ПАРИЖ, март 11. Париж дугуржулгаларынга болгаш герман милитаризмнің катап төрүтүнеринге удур Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының чарлаан делегей хүнүн дүүн Франциниң ажылчы чоннары улуг көдүлүүшкүн-биле демдеглээн.

Барыын Германияны чепсеглээриниң планнарынга удурланганының демдээ болдурган түр үениң ажыл соксадыышкыннарын хөй-хөй фабрикаларга болгаш заводтарга чарлаан.

«Юманите» солуннуң дыңнадыы-биле алырга Сент-Этьенн (Луара департаментизи) хоорайга 5 мүң шахтёрлар 15 минута ажыл соксаткан. Тайбың дээш, герман милитаризмниң катап төрүтүнеринге удур кады демиселди күштелдиреринге немец шахтёрларны кыйгырган кыйгырыгны бо хоорайга чедип келген барыын герман ажылчыннарының төлөлекчизинге дамчыдып берген. Бо-ла департаментиге ажылчы чоннарның он-он төлөлери республик чөвүлелиниң кежигүннерине барып, париж дугуржулгаларын күштүг болдурарынга удур бадылаарынче оларны кыйгырып турган.

Баш бурунгаар медээлер-биле алырга, Барыын Германияны ремилитаризастаарынга удурланган дүүн болган ажыл соксадыышкыннарынга париж чоогунда Курбевуаның «Галлюс» будүрүлгезиниң ажылчы чоннарының 80 хуузу, Тарб хоорайда «Альстом» заводунуң ажылчыннарының 90 хуузу, Сюренте (Сена департаментизи) Сюрер заводтуң ажылчыннары, Бордонуң болгаш Ниццаның докерлары киришкен. Ренонуң автомобиль заводтарынга, Сен-Дени хоорайның демир оруқ депозунга, Сент-уэннин электри станциязынга болгаш өске-даа хөй будүрүлгелерге ажылчы чоннарының хуралдары, митингилери болгулаан, париж дугуржулгаларын ойталап каптар негелделиг резолюцияларны республика чөвүлелиниң кежигүннерине дамчыдып бөөрі-биле ол хуралдарга төлөлөр соңгаан.

Париж дугуржулгаларынга болгаш герман милитаризмниң катап төрүтүнерине удур демиселдиң делегей хүнүн эртиреринге киржири-биле барыын герман үлетпүрүүн янзы-бүрү адырларының ажылчыннарын төлөлеп турар 50 хире немец төлөлөр Францияда чедип келген. Оларның киржилгезин тайбың дээш демиселге француз болгаш немец ажылчын аңгының эрге-ажыктарының интизиниң демдээ кылдыр «Юманите» солун демдеглеп турар.

(СЭТА).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыын Польша деткип турар

ВАРШАВА. Польша Улус Республикаының хоорайларында болгаш суурларында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң шинтпирлерин деткээн митингилер болгаш хуралдар болуп турар. Вена кыйгырыын чүүлдүг деп көрбүшаан, польша хөй-нинтиниң калбак бөлүү атомнуг болгаш водородтуг чепсекти чок кылырын, оон будүрүлгезин доп-чораан соксадырын негеп турар.

Быдтощиге национал фронтунуң воевод комитеди-биле тайбың талалакчыларының комитединиң каттышкан хуралы болган. Хуралдың киржиччилери маселыг узуткаашкынның чепсектерин ажыглаарынга удур, герман милитаризмниң катап төрүтүнүүшкүнүнге удур дешпилгелиг хөй-нинтиниң демисели-биле эпсеткил каттыштырылгазын илереткеннер.

Гданьскиде медицина академиязының болгаш политехниктиг институттуң эртем ажылдакчылары болгаш студентилери атомнуг болгаш водородтуг чепсекти чугаа чокка хоругдаары дээш демисежип турарлар.

60 ажыг хуралдар болгаш митингилер Лодзиниң будүрүлгелеринге болуп эртиилээн, Лодзиниң заводтарының болгаш фабрикаларының коллективтери париж дугуржулгаларынга болгаш Барыын Германияны катап чепсеглээринге удур, атомнуг дайынның айылынга удур демиселди күштелдиреринче немец, француз патриоттарны кыйгырып, оларга чагаа чорутканнар.

Вена Кыйгырыының деткээн хуралдар Варшаваның, Сталиногрудтуң, Олштың болгаш Польша Улус Республиканың өске-даа хоорайларының будүрүлгелеринге болгаш албан черлериниге база болгулаан.

(СЭТА).

Болгарияда ыяш олуртулгазы

СОФИЯ. Болгарияда часкы ыяш олуртуушкуну эгелээн. Бо чылын ыяш олуртуушкунунуң талазы-биле ажылдарының хемчээли дыка улгадыр. 1954 чылга бодаарга күрүне ол сорулгага 13 хуу хөй акша-хөренгини үндүрүп турар. 440 мүң декар шелге ыяш олуртулгазын чорударын баш удур көрүп турар. Күрүненің ыяш куржаан тургузуп турар Дорбуджага улуг ыяш олуртулгазын чоруткан турар.

Улус эрге-чагыргазының чылдарының дургузунда Болгарияга ыяш хөгжүлдезиниң талазы-биле улуг чедишкиннер чедип алдынган. Бир өвес буржуаз-помещиктиг Болгарияга 50 чыл дургузунда бир миллион декар хире черге ыяш олуртулгазын чоруткан турган болза, улус эрге-чагыргазының 10 чылының дургузунда чуртка 3 миллион декар чаа ыяштарны олуртукан.

(СЭТА).

Прагада Клемент Готвальдының музейинде

ПРАГА. Делегейниң ажылчын шимчээшкининиң кайгамчыктыг ажылдакчызы, чехословак улустуң улуг оглу Клемент Готвальдының мөчээн хүнүнден бээр ийи чыл болганы март 14-те болган.

Чехословакияның ажылчы чоннары Клемент Готвальдының турасказалын демдеглеп турар. Бо хүнлерде Клемент Готвальдының музейинде улус дыка хөй чыглып турар. Чехословакияның революстуг шимчээшкининиң болгаш Коммунистиг партиязының төөгүзүнүң, чуртта социалистиг тургузуушкунунуң дугайында байлактыг материал ол музейде чыгдынган.

(СЭТА).

Бүгү эвилелдиң тудуг делгелгезинде

(Эгези 3-кү арында).

чок улуг панель тудугларының методтарын ынла көргүзүп турар.

Янзы-бүрү үлегер көргүзүүлер болгаш хөй санныг макеттер чурталга тудугларының эң чаа методтары-биле тодаргай таныштырар. Тудугжулар моон байлак дуржулганы билип ап болур. Чижээ, тудугнуң шуудулга-дургедилги методу Москваның Элезиниг кудумчу районунда чурталганың чаа массивиниң хөй каът бажыңнарының тудуушкунунга калбак-биле көргүстүүнген.

Улуг блок тудуушкунунуң чижээ Ленинградтың тудугжуларының дуржулгазынга көргүстүнген. Улуг блоктардан кылган чурталга бажыңының хевири бо-дур. Бир блокту монтажчы 15 минута иштинде салыр. А бир өвес ол блоктун 800 туйбуну солун турарын ап көөр болза, улуг блоктар-биле тудуг кылырга күш-ажылга болгаш үе шаккы кайы хире камналгалыг болурун бодап көөрү берге өвес.

Көдээ ажыл-агый тудуушкунунуң бөлүүнүң экспонаттары хөй янзы. Стендаларда—машина-трактор станцияларының мастерскаяларының, тракторлар болгаш комбайннар гаражтарының, мал кажааларының тудугларының, силос башняларының, чылдылга-парник ажыл-агыйының тудугларының планнаашкынының чаңгыс аай төлевилелдери бар. МТС, машина-трактор мастерскаязының, дөрт одуруглуг инек кажаазының макеттери бар. Көрүкчүлер колхозтуң гидроэлектростанциязының ажылдап турар моделин соңуургал-биле көрүп турар.

Делгелгениң ажык шелүнде каш хонук иштинде эптеп ап болур көдээ черлерге херек улуг блоктан кылган чаңгыс каът чурталга бажыңы, демир бетон шеденден кылган дөрт одуруглуг инек кажаазының, чыын эптеп алыр демир бетондан кылган силос онтарының хевирлери болгаш өске-даа конструкциялар болгаш кезектер көргүстүнүлээн. Көдээ черлериниң тудугларынга херегээр машиналар болгаш дерилгелер, ылангыя механизастатынган өжүп чоруур тудуг участогу, чер ажылын кылырынга хереглээр машиналар, краннар база бар.

Аар болгаш хөй күш үнер ажылдарының механизациязының павильонундан, гидротехниктиг тудуушкуннарның тудугларының павильонундан болгаш өске-даа павильоннар база залдардан экскурсантылар хөй-хөй солун чүүлдерни көөрлер болгаш билип алырлар.

Делгелгениң көрүкчүлерине тудуг техниказының чугула айтырыгларының талазы-биле лекцияларны болгаш илетквелдерни үргүлчү номчуп, делгелгениң тускай чагыын өзугаар үндүрген техниктиг кинофильмнерни көргүзүп турар болгаш эргежок чугула консультациялар организастатынган.

Оон аңгыда, делгелгениң ажылдакчылары шуут-ла тудуг организацияларының бодундан келген хөй санныг дилеглерге бижимел харыыларны болгаш консультацияларны берип турар. Олар эртек-техниктиг улуг ажылдарны база чорудуп, эртем-шинчилелдиң янзы-бүрү албан черлери-биле доктаамал харылзааны тудуп турар.

Үнелиг чүве болза, Бүгү-эвилелдиң доктаамал турар тудуг делгелгезиниң тудугжуларының шуут-ла боттарының ажылдап турар черинге таныжып турары көжүп чоруур делгелгени калбаа-биле организастап турары болур.

Бүгү-эвилелдиң делгелгези болза, тудугнуң бо үеги индустриалдыг методтарын, совет тудугжуларының мурнакчы дуржулгазын пропагандалаарының эң дээре индири болуп турар. Оон-биле кады делгелге болза тудугжуларда бар ажыглатынмаан курлавырларны база илередип турар. Сорулга болза, бар курлавырларны каяа-даа, чер болганга долу ажыглаарында, бистин чуртта тудуг темпизин бүгү хемчеглер-биле дүргедиринде болур.

Л. ВОЛКОВ.

Москва хоорай.

Египеттиң, Сирияның болгаш Сауд Аравияның каттышкан дыңнадыы

НЬЮ-ЙОРК. Баирден Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнатканы болза, Египет, Сирия болгаш Сауд Аравиязы каттышкан дыңнадыг парлап үндүрген, ында чугаалап турары болза, бо үш чурттар турк-ирак пактыга азы өске кандыг-даа пактыга каттышпас деп дугуржуп алган болгаш оларның кайызынга-даа халдаан халдаашкынны ойтур шавар дээш боттарының чурттарының чепсектиг күштериниң каттышкан командылалын тургузар.

(СЭТА).

Ортаакы Чөөн-чүк блогунуң удуртулгазы дээш АКШ биле Англияның аразында демисел

НЬЮ-ЙОРК. Ортаакы Чөөн-чүкте АКШ-тың болгаш Англияның организастааны шериг блогунга удуртулга дээш оларның аразында демиселдиң дугайын парлалганын дыңнадыы хереченлеп турар. Чоокта чаа чарлынган турк-ирак шериг керээзинге Англияны дүрген каттыштырар сорулга-биле Англияның албан кижилериниң сөөлгү үеде калбартып чоруткан идепкейжиишкини АКШ-ты дыка хөлзедип турар.

«Аль-Гумхурия» солуннуң Вашингтонда корреспондентизиниң дыңнадыы турарын өзугаар алырга, «турк-ирак керээге Англияны ам каттыштырар деп турарының дугайында медээ АКШ-ка таарымча чок кылдыр дыңналган». Турк-ирак керээге Англияның каттыжар чоруу «ол керээге оон соонда каттыжып болур хире» өске-даа чурттарны «коргудар» деп америк бөлүктер медеглеп турарлар.

Турк-ирак керээге АКШ-ты мурнай Англия каттыжып, Ортаакы Чөөн-чүк блогунга удуртулганы аптар деп америк чазактың сезик ап турарының дугайында чугаа ында база чоруп турар. Турция болгаш Пакистан-биле бодунуң харылзааларын ажыглап, ол блокту болу удуртур деп санап турар АКШ-ка ол чорук таарымча чок болуп турар.

Багдаттан алдынган медээже журналист белүктер кичээнгей салып турарлар, ол медээ өзугаар алырга, керээни чарар дугайында Турцияның харылсалгалыг кижилери-биле чугаалажыышкынының үезинде Нури Саид ол блокка Иракты киржилгезиниң чайлаш чок негелдези болза, аная Англияны каттыштырары болур деп саналды үндүрген.

Америк медээни өзугаар алырга, Англия Анкара-Багдад керээзинге каттыжарынга далашпайн турарын көргүзер деп оралдажып турар, а херек кырында ол базымны Каттышкан Штаттарны мурнак кылыры-биле ол белеткеп турар.

(СЭТА).

Италияның Коммунистиг партиязының бажыңынче фашистерниң дээрбечи халдаашкыны

РИМ. «Италияның социал шимчээшкини» деп фашистиг партияның 50 хире кежигүннери Италияның Коммунистиг партиязының удуртулгазының аппарады турып турар бажыңче халдаашкын кылган. Фашистер автомашиналарлыг чедип келгеш, «Эсэсчилер делгерезин!» «Барыын европа эвилели делгерезин!» деп алгырышпышаан, компартияның бажыңынче халдап киришкен. Бурунгаар депшилгелиг парлалга черлериниң үндүрген литературазын садыглап турар «Ринашита» парлалга черинің ол-ла бажыңда ном магазининче олар каш граната ларны болгаш бензининг бидонну октапканнар. Фашистер делгег салыр черлериниң шилин буза шапкаш, номнарны өртедипкен.

Фашистерниң өске бир бөлүү, докпактар болгаш даштар-биле чепсегленип алгаш, Коммунистиг партияның бажыңынче кирерин оралдажып турза-даа, оон үндүр сыыртканнар.

Халдакчылар антикоммунистиг болгаш антисоветтиг хуудустарны кудумчуга таарадыр чажыр казапкаш, полиция чедип келириниң мурнунда чаштына бергеннер.

Фашистерниң террорлуг чорудулгалары Италияның ажылчы чоннарының болгаш хөй-нинтизиниң киленнээшкинин хайныктырган. Римниң күш-ажыл палатазы болгаш Рим можузунуң Коммунистиг болгаш социалистиг федерациялары медеглел парлап үндүрген, ында чугаалап турары болза «улустуң болгаш демократтының дайзыннарынга хостуг чорукту тывыскаш, Христиан-демократтыг чазак оларга кандыг-даа хемчээл көргүспейн артырып каан... Күш-ажыл палатазы болгаш ийи партияларның федерациялары дайзынырак фашистернин халдаашкынларының катаптаарынга удурланыр дээш шинтпирлиг туруштут болурунче антифашистерни, демократтарны, бүгү ажылчы чоннарны кыйгырып тур».

(СЭТА).

Италияның ажылчы чоннары боттарының эргелери дээш демисежип турар

РИМ. «Унита» солуннуң дыңнадыы турарын өзугаар алырга, помещиктерге ажыктыг кылдыр чер ажыглаарының дугайында керээлерниң реформазының дугайында чазактың планынга удур шимчээшкин бүгү Италияда күштелип турар.

Венеция областың помещиктерден черни алгаш, оон дүжүдүнүң чартыын оларга берип турарларның болгаш помещиктерден черни хөлезилеп ап турарларның төлөлекчилериниң массалыг хуралы Тревизо хоорайга болуп эрткен, олар чазактың төлевилелин шинтпирлин-биле бруу шапканнар. Ол төлевилелге удур ол ышкаш хөй-хөй муниципалдыг чөвүлелдер, ылангыя Скандиччи, Гамбасси, Тавершелле (Флоренция можу), Кашина (Пиза можу), Бреспеллано Мордано болгаш Кастельново-Монте (Болонья можу), Сольера (Модена можу) хоорайларның муниципалдыг чөвүлелдери удурланганнар.

Күш-ажылдың бүгү итали конфедерациязында болгаш «күш-ажылдың итали эвилелинде» кирип турар, помещиктерге чартык дүжүдүн берип турарларның организациязы тараачыннарының эргелерин камгалаар талазы-биле кады демисежир дугайын дугурушкан.

(СЭТА).

Итали сенат париж дугуржулгаларын чүүлдүг деп көрген

РИМ. Анс агентилелиниң дыңнадыы турарын өзугаар алырга, март 11-де итали сенаттың кежээки хуралынга париж дугуржулгаларын бадылаар дугайында резолюцияның бадылаашкыны болган.

Чазактың партиязының киргени резолюцияны париж дугуржулгаларын чүүлдүг деп көрүп турар монархистерниң деткимчезин өзугаар 139 бадылаашкынныр-биле бадылаан, аная удур 82 сенаторлар бадылааннар.

Ол резолюцияны хүлээп алган чорук париж дугуржулгаларын бадылаарынга сенаттың реакциялыг хөй нуруузунун чөпшээрежилгезин хереченлеп турар.

(СЭТА).

Спорт талазы-биле эш-хуунуң ужуражыышкыны

Март 13-те Кызылдың «Совет Тываның 5 чыл ою» стадионга «Металлург» болгаш «Искра» эки-тура спорт интилелериниң хоккей талазы-биле эш хуунуң ужуражыышкыны болган.

Баштайгы минуталарда металлургчулар күштүг бурунгаарлап, 10 минута хире болганда 2 мячнин улаштыр кирипкеннер. Искрачылар туруштарын өскертип, кажар арга-биле ойнаарын шинтпирлээннер. Каш минута эрткен соонда искрачылар ийи санны кирип апканнар. Ол-ла оюнда металлургчулар база ийи санны кирип алганнар, оюнуң бир дугаар чартыы 4:2 санныг доозулган.

Ийи дугаар оюнда искрачылар күжүн улгаттырып, туруштарын таарыштыр тургуса-даа, металлургчулар искрачыларның бурунгаарлаашкынын күштүү-биле камгалап турганнар. Сөөлгү арткан минуталарда металлургчулар 3 санны кирип алганнар.

Оюн металлургчуларның тиилелгези-биле 7:2 санныг доозулган.

А. КУМАЯК.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

ЧАГЫКЧЫЛАРГА

„ШЫН“

солунну үзүктел чокка алыры-биле чагыдылганы узадыры чугула

Чагыдылганы хүлээп алырын, а ол ышкаш чагыдылганың хуусаазын узадырын харылзааның бүгү-ле конторалары, салбырлары, агентилери база почтальоннар чорудуп турар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулумчузу, бажын № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62; редакторнуң оралакчызының иштики информация, чагаа, үлетпүр транспорт киллистериниң—3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, көдээ ажыл-агый, культура болгаш амыдырал киллистериниң база бухгалтериянын—3—65,

ТС—01588. Культура эргелериниң типографиязы